ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года | №52 (4410) СУБОТА, 18 чэрвеня 1994 года | Кошт па падпісцы — 20 руб., у розніцу — 100 руб.

АФІЦЫЙНА

Асноўныя вынікі дзейнасці па ўдасканаленні і развіцці сістэмы адукацыі Рэспублікі

У сучаснай эканамічнай сітуацыі працягваецца работа па ўдасканаленні і развіцці сістэмы адукацыі Рэспублікі. Чаму Урад надае такую значную ўвагу надзённым праблемам адукацыі і што зроблена за апошнія тры гады?

Падрыхтавана Канцэпцыя адукацыі і выхавання ў Рэспубліцы Беларусь, у якой вызначаны асноўныя падыходы да развіцця адукацыйнай сістэмы, нацыянальнай па мэтах і зместу адукацыі, дэмакратычнай па формах дзейнасці, арыентаванай на сусветную агульначалавечую культуру і на павышэнне інтэлектуальнага патэнцыялу нацыі як галоўнага рэзерву адраджэння і развіцця дзяржавы.

Прыняты Закон "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", які разам з Законамі "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", "Аб правах нацыянальных меншасцяў у Рэспубліцы Беларусь" і "Аб правах дзіцяці" стварае прававую аснову рэфармавання адукацыйнай сістэмы.

У адпаведнасці з гэтымі законамі ў апошнія тры гады ішла распрацоўка новых нарматыўных актаў сістэмы адукацыі. Створаны новыя Палажэнні аб сярэдняй агульнаадукацыйнай школе, аб ліцэі, гімназіі, аб радзе школы, педагагічнай радзе, аб органах кіравання адукацыяй. У гэтых дакументах закладзены функцыянальны падыход і ўпершыню сфармуляваны правы і абавязкі ўсіх суб'ектаў адукацыйнай сістэмы — вучняў, студэнтаў, выкладчыкаў, адміністрацыі. Адзначаныя палажэнні ўжо ўведзены ў дзеянне і дазваляюць перавесці сістэму адукацыі ў новы рэжым функцыянавання.

За апошнія гады ў Рэспубліцы Беларусь вызначаны асноўныя напрамкі дзяржаўнай палітыкі ў адносінах да дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, дзяцей-інвалідаў, дзяцей з недахопамі фізічнага і разумовага развіцця, аховы правоў дзіцяці. Па ініцыятыве Міністэрства адукацыі урадам вызначана значная матэрыяльная дапамога (ад 3,5 да 5,5 мінімальных зарплат штомесячна на кожнае дзіця), сем'ям, якія з гуманных пабуджэнняў узялі на выхаванне дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, што дазволіла 4,8 тысячам гэтых дзяцей знайсці сваю другую сям'ю, а не апынуцца ў дзіцячай інтэрнатнай установе. Праблемы дзяцей, пакінутых лёсам, у 1991 — 1993 гг. вырашаюцца 5 урадавымі пастановамі. Па прапанове урада Вярхоўным Саветам прыняты ў лістападзе 1993 г. унікальны па-свойму Закон "Аб правах дзіцяці", які атрымаў высокую ацэнку Камітэта ААН па правах дзіцяці. Распрацоўваецца і ў другім паўгоддзі будзе разгледжаны урадам Нацыянальны план дзеянняў па ахове правоў дзіцяці. Пры актыўным удзеле Міністэрства адукацыі, абл-, рай- і гарвыканкамаў, іх органаў адукацыі ва ўсіх дзіцячых інтэрнатных установах створаны ўмовы, набліжаныя да сямейных. Зроблены шэраг арганізацыйных крокаў па актывізацыі ўсынаўлення дзяцей-сірот, што дазволіла ў 1992-1993 гг. 2 тысячам дзяцей знайсці сваю другую сям'ю. Для лячэння і аздараўлення дзяцей з забруджаных Чарнобылем тэрыторый за апошнія 2 гады адкрыты 4 санаторныя школы-інтэрнаты. Значна пашыраны магчымасці дзяцей-інвалідаў, дзяцей з недахопамі фізічнага развіцця для атрымання прафесійнай падрыхтоўкі ў вышэйшых, сярэдніх спецыяльных і прафесійна-тэхнічных вучылішчах. У 1993 годзе ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце адкрыты групы адаптацыі гэтых дзяцей да навучання ў 5 прэстыжных вышэйшых навучальных установах Мінска, 9 тэхнікумах і 12 прафтэхвучылішчах. Сталі традыцыйнымі з актыўным удзелам кіраўніцтва урада, кіраўнікоў міністэрстваў, ведамстваў, аблрайгарвыканкамаў пераднавагоднія (калядныя) дабрачынныя акцыі з віншаваннем і ўручэннем падарункаў дзецям, абдзеленым лёсам, апынуўшымся ў экстрэмальных сітуацыях (бядзе).

Пачынаючы з 1990 года, перабудова дашкольнага выхавання ў адпаведнасці з Канцэпцыяй развіцця дашкольнага выхавання ў Рэспубліцы Беларусь накіравана на стварэнне ўмоў для развіцця разнастайных мадэляў дашкольных устаноў, зарыентаваных на максімальнае задавальненне патрэб бацькоў па навучанні і выхаванні іх дзяцей, развіццю асноў нацыянальнага дзіцячага сада.

У дапамогу сям'і, з улікам інтарэсаў бацькоў, культурных, нацыянальных, этнічных асаблівасцяў ствараюцца дашкольныя ўстановы розных відаў (дзяржаўныя, калектыўныя, прыватныя, змешаныя), тыпаў (акрамя садоў-ясляў, школы-дзіцячыя сады, цэнтры развіцця дзіцяці, дашкольныя гімназіі), прафіляванасці (агульнага развіцця, з паглыбленымі напрамкамі ў рабоце, па дагляду, назіранні і аздараўленні, кампенсуючыя, камбінаваныя).

Зараз у Рэспубліцы працуе 4988 дашкольных устаноў (з іх 4 цэнтры развіцця дзіцяці, 39 школ-дзіцячых садоў, 5 дашкольных гімназій), у якіх выхоўваецца 485 тыс. дзяцей. Іх выхаваннем займаецца 58,4 тыс. педагагічных работнікаў (з іх з вышэйшай адукацыяй — 32,7%, з сярэдняй спецыяльнай — 49,7%). Колькасць педагагічных работнікаў з вышэйшай адукацыяй штогод павялічваецца.

Падрыхтоўкай педагогаў для дзіцячых дашкольных устаноў займаецца адзін педагагічны універсітэт, 4 педагагічныя інстытуты і 12 педвучылішчаў.

Сацыяльна-эканамічныя змены ў нашым грамадстве значна закранулі сістэму дашкольнага выхавання. Так, прынятыя на ўзроўні Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў пастановы дазваляюць палепшыць становішча сем'яў, якія маюць дзяцей, даюць магчымасць жанчыне да 3 год выхоўваць дзіця ў сям'і, палепшыць умовы выхавання і навучання дзіцяці ў дашкольнай установе. Ужо на сёння больш за 80% дзіцячых садоў працуюць са значна зменшанай колькасцю дзяцей у групах (10 — 15 — у групах ранняга ўзросту, 15 — 20 — дашкольнага), якая дазваляе ажыццяўляць не толькі дагляд за кожным дзіцем, але забяспечыць псіхічнае і фізічнае развіццё кожнай асобы.

Па ініцыятыве урада пытанні аб захаванні і развіцці сеткі дзіцячых дашкольных устаноў у 1992-1993 гг. тройчы разглядаліся на сесіях Вярхоўнага Савета і 30 красавіка 1993 г. на прэзідыуме Савета Міністраў, дзе былі прыняты адпаведныя пастановы, якія дапамаглі ўдасканаліць сістэму дашкольнага выхавання. Створаныя згодна з пастановай Вярхоўнага Савета ад 24 красавіка 1992 г. "Аб захаванні і развіцці сеткі дзіцячых дашкольных устаноў" у большасці гарадоў і раёнаў пазабюджэтныя фонды на ўтрыманне ведамасных дашкольных устаноў, а таксама выдзеленыя урадам у 1994 годзе сродкі ў памеры 26 млрд. рублёў дапамаглі многім прадпрыемствам і арганізацыям утрымліваць дашкольныя ўстановы. Але працэс закрыцця, продажу, перапрафілявання дзіцячых садоў не спынены. Таму, улічваючы патрэбу і запыт бацькоў па выхаванні і навучанні дзяцей у дашкольнай установе, а таксама пагаршэнне сітуацыі з утрыманнем ведамасных дашкольных устаноў, будзем вырашаць пытанне аб перадачы гэтых дзіцячых устаноў на бюджэт мясцовых Саветаў.

Значная работа праведзена ў гэтыя гады па стварэнні новага сучаснага зместу агульнай сярэдняй адукацыі. Яна была скіравана на значнае павышэнне арыентацыі зместу адукацыі на задавальненне асабістых адукацыйных запытаў вучняў розных катэгорый, на павышэнне нацыянальна-культурнай арыентаванасці ўсёй сістэмы адукацыі. У адпаведнасці з Законамі "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" і "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" мяняецца месца беларускай мовы ў адукацыйнай сістэме.

Значная ўвага надавалася ў апошнія гады рабоце з таленавітымі дзецьмі. Гэта і стварэнне спецыяльных навучальных устаноў, якія дазваляюць працаваць з таленавітай моладдзю (ліцэі, гімназіі), і правядзенне прадметных алімпіяд, турніраў юных фізікаў, матэматыкаў і г.д., гэта і забеспячэнне ўдзелу нашых каманд у міжнародных алімпіядах. Дарэчы, у 1993 годзе на міжнародных алімпіядах нашы падлеткі здолелі атрымаць залаты медаль (па інфарматыцы) 1, два сярэбраныя медалі (матэматыка і біялогія), бронзавы медаль (матэматыка). Практычна кожны другі ўдзельнік атрымаў узнагароду. Гэта гаворыць пра высокія патэнцыяльныя магчымасці беларускай школы.

Дзяржаўнай праграмай развіцця адукацыі і выхавання ў Беларусі на перыяд да 2000 года прадугледжваецца развіццё аптымальнай, працуючай на перспектыву сеткі пазашкольных устаноў, у тым ліку стацыянарных аздараўленчых летнікаў. І як бы цяжка зараз ні было з фінансаваннем, колькасць пазашкольных устаноў за апошнія два гады не толькі не зменшылася, а нават павялічылася на 8 адзінак і складае 649. Да 2000 года плануецца адкрыць яшчэ 43 пазашкольныя ўстановы. Летам 1993 года ў сістэме адукацыі дзейнічала 2,1 тыс. летнікаў кругласутачнага і дзённага знаходжання, у якіх адпачывала 140,3 тыс. навучэнцаў, што на 18,1 тыс. навучэнцаў больш, чым у папярэднім годзе.

З улікам патрабаванняў дзяржавы і грамадскасці адбываюцца змены інфраструктуры пазашкольнага выхавання, яна набывае рознаварыятыўнасць, шматпрофільнасць, усё большую грамадска-практычную накіраванасць.

На падставе галоўных прынцыпаў дзяржаўнай палітыкі ў галіне адукацыі, Канвенцыі ААН "Аб правах дзіцяці" распрацоўваецца канцэпцыя пазашкольнага выхавання, праграма дзяржаўнай падтрымкі аздараўлення дзяцей і падлеткаў, ствараюцца рэгіянальныя праграмы выхавання, новыя выхаваўчыя методыкі, арыентаваныя на фармаванне асобы дзіцяці.

Прымаюцца меры па стварэнні дзяржаўнай службы прафесійнай арыентацыі моладзі, цэнтраў сацыяльнай рэабілітацыі і сямейнага выхавання.

Усё гэта дазваляе забяспечыць больш спрыяльныя ўмовы для сацыялізацыі дзяцей і падлеткаў, далучэння моладзі да самастойнай грамадзянскай, палітычнай і эканамічнай дзейнасці на ўсіх узроўнях.

Трэба адзначыць, што ўраду і мясцовым органам улады, нягледзячы на складаныя ўмовы, удалося захаваць сетку прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, развіць "за лік сістэмы падаткавых ільгот" базу практычнага навучання непасрэдна ў вучылішчах.

Урад Рэспублікі прыняў распараджэнне ад 16 студзеня 1990 г. №30 р, якім акрэсліў новы парадак прыёму ў прафесійна-тэхнічныя навучальныя ўстановы на аснове балансавага разліку паступлення выпускнікоў базавых і сярэдніх агульнаадукацыйных школ на вучобу ў ПТВ і работу, а таксама прамых дагавораў паміж прафесійна-тэхнічнымі вучылішчамі і работадаўцамі. Гэта стабілізавала прыём у вучылішчы, дало магчымасць тысячам маладых грамадзян атрымаць першапачатковую прафесійна-тэхнічную адукацыю ўжо з 1993-94 навучальнага года. На працягу апошніх гадоў у вучылішчы штогод паступае каля 65 тыс. юнакоў і дзяўчат. Тут пазіцыя ўрада азначаная: кожны выпускнік школы павінен, як гэта і акрэслена Законам Рэспублікі Беларусь "Аб правах дзіцяці", мець магчымасць працягваць далейшае прафесійнае навучанне ці працаваць.

У складаных умовах адшукваюцца магчымасці сацыяльнай аховы вучняў. Урадам прынята пастанова ад 22 лютага 1993 г. №89 "Аб матэрыяльным забеспячэнні навучэнцаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў і індустрыяльна-педагагічных тэхнікумаў", якая абараніла дзяцей-сірот, што засталіся без апекі бацькоў, і іншыя малазабяспечаныя катэгорыі навучэнцаў.

Гэтыя меры стварылі ўмовы для забеспячэння канстытуцыйнага права грамадзян на даступнасць і бясплатнасць прафесійна-тэхнічнай адукацыі. Урад будзе і надалей падтрымліваць усе прапановы, якія садзейнічаюць стабілізацыі, захаванню і развіццю прафесійна-тэхнічнай школы.

Безумоўна, перабудова народнай гаспадаркі патрабуе адэкватных змен і ў структуры падрыхтоўкі рабочых кадраў, якая склалася ў прафесійна-тэхнічных навучальных установах.

Трэба адзначыць, што прафесійна-тэхнічная школа Рэспублікі зрабіла шэраг пазітыўных захадаў, якія накіраваны на адаптацыю яе да новых умоў падрыхтоўкі кадраў у адпаведнасці з патрабаваннем часу. Гэта работа па перагляду пераліку рыхтуемых прафесій і ўнясенні істотных змен у змест адукацыі, стварэнне сеткі навучальных устаноў, якія забяспечваюць бесперапыннасць прафесійнай адукацыі, змены структуры падрыхтоўкі кадраў з улікам рэгіянальных патрэб. І гэта не прыйшло само па сабе. Перш за ўсё гэта творчая праца органаў адукацыі і кіраўнікоў прафтэхвучылішчаў.

У мэтах пашырэння магчымасцей атрымання грамадзянамі Рэспублікі агульнасярэдняй і прафесійнай адукацыі больш высокага ўзроўню, развіцця нацыянальнай сістэмы адукацыі і выхавання урад прыняў пастанову ад 15 ліпеня 1992 г. №433 "Аб зацвярджэнні прыкладных палажэнняў аб навучальных установах новага тыпу", па якой на вышэйшыя прафесійныя вучылішчы ў сістэме бесперапыннай прафесійнай адукацыі ўскладаюцца задачы па забеспячэнні паглыбленай адукацыі, інтэграванай з сярэдняй спецыяльнай.

Год таму назад урад прыняў таксама рашэнне аб стварэнні Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі, у функцыі якога ўваходзіць павышэнне кваліфікацыі педагагічных кадраў прафесійна-тэхнічных і сярэдніх спецыяльных навучальны устаноў, правядзенне навуковых даследаванняў у галіне прафесійна-тэхнічнай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, арганізацыя навучальна-метадычнага забеспячэння навучальных устаноў.

Існуючыя на сёння ў Рэспубліцы заканадаўчыя акты не ў поўным аб'ёме рэгламентуюць ва ўмовах паглыблення эканамічных рэформ дзейнасць навучальных устаноў прафесійна-тэхнічнай адукацыі, не ўлічваюць іх цяперашняга і будучага сацыяльна-эканамічнага развіцця, пераарыентацыю, дынамізм і гнуткасць у падрыхтоўцы рабочых кадраў для правядзення структурнай перабудовы прамысловасці, сельскай гаспадаркі, паступовага ўвядзення ва ўсе сферы жыцця Рэспублікі рыначных адносін. Гэтыя неадпаведнасці характэрны ў цэлым для ўсёй сістэмы прафесійнай падрыхтоўкі кадраў: дапрафесійнай адукацыі, сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай школы і навучання дарослых, а таксама павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі спецыялістаў. У сувязі з гэтым урад 8 лістапада 1993 г. выдаў распараджэнне аб распрацоўцы праекта закона "Аб прафесійнай адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь", які павінен садзейнічаць стварэнню ўмоў для падрыхтоўкі кадраў высокай прафесійнай кваліфікацыі ўсіх узроўняў. У Законе павінна знайсці адлюстраванне новае дзяржаўнае рэгуляванне якасці і ўзроўняў падрыхтоўкі кадраў, а таксама дзяржаўная, прававая, кадравая і навукова-метадычная падтрымка сістэмы прафесійнай падрыхтоўкі кадраў. Аб'ектыўна патрабуецца прававое рэгуляванне ўзаемаадносін суб'ектаў, якія ўдзельнічаюць у падрыхтоўцы і выкарыстанні кадраў: адукацыйных структур, работадаўцаў, грамадскіх арганізацый (перш за ўсё прафсаюзаў), рэспубліканскіх, галіновых і рэгіянальных органаў, асобных грамадзян.

Такім чынам, і на бліжэйшыя гады будзем захоўваць сетку прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, весці структурную перабудову падрыхтоўкі кадраў, каб яна адпавядала як структурнай перабудове эканомікі, так і патрабаванням рэгіянальнага рынку працы. У далейшым, па меры павелічэння фінансавых укладанняў у адукацыю, павінны скласціся гнуткія адукацыйныя структуры, у значнай меры інтэграваныя з больш высокімі ступенямі адукацыі.

Сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы ўваходзяць непарыўным звяном у ствараемую нацыянальную сістэму бесперапыннай адукацыі. У межах гэтай сістэмы шэраг тэхнікумаў рэарганізаваны ў каледжы, якія забяспечваюць больш высокі ўзровень сярэдняй спецыяльнай адукацыі, створаны навучальна-навуковыя аб'яднанні "тэхнікум-ВНУ", "тэхнікум-прадпрыемства-ВНУ". Зараз толькі ў падпарадкаванні Мінадукацыі Беларусі дзейнічае 7 каледжаў і 14 навучальна-навуковых аб'яднанняў. Навучанне ў такіх установах ажыццяўляецца на падставе бесперапыннасці адукацыі на розных узроўнях, інтэграцыі навучальных планаў адпаведных тэхнікумаў і ВНУ. Усё гэта дазваляе ажыццявіць адбор больш таленавітых навучэнцаў і падрыхтаваць з іх ліку высокакваліфікаваных спецыялістаў, рацыянальна выкарыстоўваць навучальна-лабараторную базу і педагагічныя кадры. Падрыхтоўка спецыялістаў па такой схеме дазваляе забяспечыць атрыманне вышэйшай адукацыі выпускнікамі ССНУ не за 5, а за 3-4 гады.

А наогул у Рэспубліцы дзейнічае 146 дзяржаўных ся-

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ЗВАРОТ

ДА ПЕДАГАГІЧНАЙ ГРАМАДСКАСЦІ

Каторы раз Рэспубліцы Беларусь выпадае зрабіць жыццёва важны палітычны выбар, ад якога ў значнай ступені будуць залежаць наша бліжэйшая будучыня і перспектывы выхаду суверэннай Беларусі з самага бязлітаснага сацыяльна-эканамічнага крызісу. Кампанія па выбарах першага прэзідэнта Рэспублікі Беларусь уступіла ў вырашальную фазу. Ужо абнародаваны праграмы прэтэндэнтаў, выразна абазначыліся прыярытэты іх палітычных, эканамічных і маральных канцэпцый, дастаткова пэўна сфармуляваны метады і сродкі рэфармавання нашага грамадства.

Паважаныя калегі!

Сёння кожны з нас можа і павінен зрабіць усвядомлены і па-грамадзянску адказны выбар. І гэты выбар абавязаны быць на карысць рэальнай і канструктыўнай палітыкі, палітыкі эвалюцыйных рэформ, прагрэсіўных адукацыйных пераўтварэнняў.

Менавіта такія падыходы закладзены ў праграме Вячаслава Францавіча Кебіча.

Любая альтэрнатыва гэтай праграме, зыходзячы з эмацыянальна-папулісцкіх абяцанняў, з рамантычнага нацыяналізму або з двухсэнсоўнай перспектывы эканамічнага бума і інтэграцыі Беларусі ў заходні рынак у бліжэйшым будучым, утрымлівае ў сабе занадта перадвыбарнай рыторыкі і шматлікіх непрадказальнасцей, што могуць выпасці на долю народа Беларусі.

У сітуацыі, якая склалася, толькі адказны і прафесійны палітык, які мае неабходны вопыт і дасканала валодае сучаснымі тэхналогіямі ўлады, здольны адэкватна выкарыстаць народны давер і гарантаваць нам рэальнае паляпшэнне жыцця і палітычную стабільнасць.

Такі вопыт, веды і ўменні ёсць у аднаго, на наш погляд, дастойнага прэтэндэнта на высокі абавязак Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь — Вячаслава Францавіча Кебіча.

Беларусі наканаваны нялёгкі перыяд пераадолення франтальнага крызісу і стварэння неабходных умоў для канструктыўнага руху наперад. І на гэтым цяжкім шляху ля руля дзяржавы павінен стаяць чалавек, які ведае, што і як трэба рабіць, валодае неабходным палітычным вопытам, мае навукова абгрунтаваную, канструктыўную праграму і здольны натхніць людзей на яе паспяховую рэалізацыю.

Шаноўныя калегі, сябры! Мы робім свой выбар і заклікаем пайсці за намі — падтрымаць Вячаслава Францавіча Кебіча на выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь!

Анішчык В.М., загадчык кафедры Беларускага дзяржаўнага універсітэта, доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар; Аскерка Ф.Ф., дырэктар Бабруйскага аўтатранспартнага тэхнікума, народны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Ахвердаў І.М., прафесар Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, член-карэспандэнт АН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь, лаўрэат прэміі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, доктар тэхнічных навук; Бабенка Э.М., рэктар Полацкага дзяржаўнага універсітэта, доктар тэхнічных навук, прафесар, заслужаны работнік народнай адукацыі Рэспублікі Беларусь; Бардовіч А.М., прафесар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта, заслужаны работнік вышэйшай школы Рэспублікі Беларусь; Башметаў В.С., рэктар Віцебскага тэхналагічнага інстытута лёгкай прамысловасці, доктар тэхнічных навук, прафесар; Бялова А. Д., загадчык кафедры Акадэміі фізічнага выхавання і спорту, прафесар, заслужаны дзеяч фізічнай культуры Рэспублікі Беларусь, 7-разовы чэмпіён Алімпійскіх гульняў, заслужаны майстар спорту; Бялоў С. М., прафесар Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, старшыня Савета ветэранаў БДПА, заслужаны работнік вышэйшай школы Рэспублікі Беларусь; Вадзінскі Д.І., прафесар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта, доктар педагагічных навук; Верашчагін Я.І., дырэктар Гомельскага ПТВ-34, заслужаны работнік прафтэхадукацыі Рэспублікі Беларусь; Вронка Ф.Ф., дырэктар Гродзенскага хіміка-тэхналагічнага тэхнікума, старшыня Савета дырэктараў ССНУ Гродзенскай вобласці, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Гагалінская Т.Ц., настаўніца гімназіі №2 Брэста, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Гайдук А.І., дырэктар Мінскага тэхналагічнага тэхнікума, заслужаны работнік народнай адукацыі Рэспублікі Беларусь; Гайсёнак В.А., доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар, міністр адукацыі Рэспублікі Беларусь; Галушкіна Л. І. намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце сярэдняй школы №34 Віцебска; Дзевера Г. В., дырэктар сярэдняй школы №215 Мінска; Дубовік І.С., загадчык Слуцкага райана; Дыдзік М.Д., выкладчык вышэйшай катэгорыі Маладзечанскага палітэхнікума; Жаваронкава Н.І., дырэктар сярэдняй школы №1 Віцебска; Жыліч Л.І., загадчык Маскоўскага райана Брэста; Жыжэль Г.І., выкладчык вышэйшай катэгорыі Мінскага архітэктурна-будаўнічага тэхнікума; Іваноў У.І., выкладчык Смілавіцкага ПТВ №203; Капуцкі Ф.М., рэктар Беларускага дзяржаўнага універсітэта, акадэмік АН Беларусі, доктар хімічных навук, заслужаны работнік вышэйшай школы Рэспублікі Беларусь; Карначык Р.С., намеснік дырэктара сярэдняй школы №26 Магілёва; Карпячкова А.М., настаўніца сярэдняй школы №8 Гомеля; Коўчур С.Р., прафесар Віцебскага тэхналагічнага інстытута лёгкай прамысловасці, доктар тэхнічных навук; Клімовіч М.С., дырэктар Расненскай сярэдняй школы Камянецкага раёна; Кравец В.М., намеснік дырэктара Барысаўскага ПТВ №202; Лакцюшын Алег Мікалаевіч, загадчык Слонімскага гарана; Ларын А.Я., дырэктар Бабруйскага вышэйшага прафесійнага вучылішча дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, доктар педагагічных навук, прафесар, народны настаўнік СССР; Латыш М.І., намеснік дырэктара Нацыянальнага інстытута адукацыі, доктар філасофскіх навук, прафесар; Лебедзеў М. А., настаўнік сярэдняй школы №44 Гомеля, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь, поўны кавалер ордэна "Славы"; Макараў У.В., рэктар Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага універсітэта, доктар філалагічных навук, прафесар; Макарэвіч С.К., намеснік дырэктара Жлобінскага вышэйшага аграпрамысловага прафтэхвучылішча; Міхалковіч В.П., выкладчык Уздзенскага ПТВ №210, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Міхневіч А. Я., прарэктар па навуковай рабоце Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага універсітэта, доктар філалагічных навук, прафесар; Міхнікевіч А.В., дырэктар школы-інтэрната №1 Маладзечна, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Мельчаева І. А., настаўніца сярэдняй школы №30 Гомеля; Навуменка У.Я., прафесар Брэсцкага педагагічнага інстытута , заслужаны работнік вышэйшай школы Рэспублікі Беларусь; Паўлаў А.К., намеснік дырэктара Скідэльскага ПТВ-199, выдатнік прафтэхадукацыі Рэспублікі Беларусь; Платніцкі М.І., прарэктар па навуковай рабоце Беларускага дзяржаўнага эканамічнага універсітэта, доктар эканамічных навук, прафесар; Пугачова В.Б., настаўніца сярэдняй школы №29 Магілёва; Рабцэвіч В.К., дырэктар Магілёўскага будаўнічага каледжа, старшыня Савета дырэктараў ССНУ Магілёўскай вобласці, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Ракавец В.І., дырэктар Валожынскага ПТВ №208, выдатнік прафтэхадукацыі Рэспублікі Беларусь; Сакалоў В.А., рэктар Акадэміі фізічнага выхавання і спорту, доктар педагагічных навук, прафесар, заслужаны дзеяч фізічнай культуры Рэспублікі Беларусь; Салей А.М., намеснік дырэктара Скідэльскага ПТВ №199, выдатнік прафтэхадукацыі Рэспублікі Беларусь; Саўчык А.С., выкладчык Смілавіцкага ПТВ №203, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь; Скрыннікаў М.І., дырэктар Гомельскага дарожна-будаўнічага тэхнікума, старшыня Савета дырэктараў ССНУ Гомельскай вобласці; Сякерыеў У.А., дырэктар школы-інтэрната №3 Мінска; Сцепановіч В.А., рэктар Брэсцкага педагагічнага інстытута, прафесар; Хрусталёў Б.М., в.а.рэктара Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі, прафесар; Ціханаў Л.Н., рэктар Беларускага дзяржаўнага педагагічнага універсітэта, доктар гістарычных навук, прафесар; Шарапкава З.Ц., выкладчык Віцебскага індустрыяльна-тэхналагічнага тэхнікума.

Праграма КЕБІЧА Вячаслава Францавіча,

кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Белаурсь

Паважаныя суайчыннікі!

Як кандыдат у прэзідэнты Рэспублікі Беларусь гатовы ўзяць на сябе адказнасць выказваць і абараняць канстытуцыйнымі сродкамі інтарэсы народа маёй рэспублікі.

Перакананы, што мір і згода, бяспека, матэрыяльны дабрабыт, адраджэнне нацыянальнай культуры, умацаванне дэмакратыі і законнасці, выкананне правоў і свабод чалавека — галоўныя мэты нашага народа і дзяржавы.

У Беларусі павінна быць створана грамадства высокай эканамічнай эфектыўнасці і сацыяльнай справядлівасці, якое гарантуе кожнаму чалавеку права на працу, бясплатную базавую адукацыю і медыцынскае абслугоўванне, пенсіённае і сацыяльнае забеспячэнне. Дзяржава прызначана стварыць умовы, якія дадуць магчымасць кожнаму сваёй працай забяспечыць сябе і сваю сям'ю.

Сёння нам усім нялёгка. Станаўленне дзяржаўнасці і эканомікі ідзе складана.

Нягледзячы на ўсе прынятыя мною меры, разрыў традыцыйных гаспадарчых сувязей, палітычная і эканамічная нестабільнасць у нашых краін-партнёраў не далі магчымасці стабілізаваць эканамічнае становішча. Цяжарам на нас ляглі затраты па ліквідацыі вынікаў чарнобыльскай катастрофы. Рэспубліка засталася практычна сам-насам з гэтай бядой. Знізіліся нацыянальны даход і жыццёвы ўзровень насельніцтва.

Беларусь, як і іншыя краіны СНД, Усходняй Еўропы, аб'ектыўна не магла ўключыцца ў сусветную эканоміку. Не сфарміравана новая сацыяльна-эканамічная сістэма арганізацыі грамадства. Не створаны неабходная заканадаўчая база для глыбокіх пераўтварэнняў і механізм выканання рашэнняў. Такая праўда нашага жыцця. У гэтым наша віна і наша бяда.

І ўсё ж у гэтых вельмі складаных умовах цаной вялікіх намаганняў насельніцтва было забяспечана ўсім жыццёва важным — электраэнергіяй, цяплом, газам, прадуктамі харчавання.

Не дапушчана разбурэння прамысловасці і сельскай гаспадаркі, культуры, навукі, адукацыі. Захаваны кіруемасць эканомікі, сацыяльныя заваёвы народа. Забяспечана нацыянальная згода ў грамадстве. Мы жывём у міры і дружбе з іншымі народамі.

У многім удалося пераадолець бар'еры ў адносінах Беларусі і Расіі, зрабіць першыя крокі да нашага эканамічнага аб'яднання. Мы разам перамаглі фашызм, мы разам выйдзем з крызісу, мы разам павінны ісці ў будучыню!

Шчырае дзякуй усім вам, усяму народу за тое, што ў цяжкі перыяд гісторыі вы праявілі вялікую мудрасць і цярплівасць, самаахвярную працу і веру ў нашу Беларусь. Гэта дае мне сілы і ўпэўненасць у тым, што мы пераадолеем усе цяжкасці і перашкоды на шляху да дастойнага і шчаслівага жыцця.

Я звяртаюся да народа Беларусі, Саветаў усіх узроўняў, прафесійных саюзаў, усіх партый і рухаў з заклікам аб'яднаць намаганні для пераадолення крызісу, вываду рэспублікі на шлях нацыянальнага росквіту. Я не належу ні да адной з партый і буду абараняць інтарэсы ўсіх грамадзян незалежна ад іх палітычных поглядаў, ідэалагічных і рэлігійных перакананняў. Для мяне інтарэсы народа — вышэй за ўсё.

Лічу, што прэзідэнт павінен сумленна **служыць свайму народу**, быць гарантам **Канстытуцыі**, правоў і свабод грамадзян. **Я ствару** ўсе ўмовы для адраджэння і развіцця нацыянальнай культуры, беларускай мовы. Гарантую права вызнаваць любую рэлігію.

Народ Беларусі павінен жыць дастойна, без страху за будучыню, ганарыцца сабой і сваёй Радзімай!

Я буду рашуча і бескампрамісна весці барацьбу з карупцыяй і злачыннасцю. Забяспечу недатыкальнасць асобы, абарону чалавека ад умяшання ў яго асабістае жыццё.

Наш шлях — шлях цывілізаванай, гуманнай нацыі, шлях без разбурэння дасягнутых сацыяльных заваёў, шлях разумных пераўтварэнняў нашага жыцця без збяднення народа.

Я рашуча выступаю СУПРАЦЬ разбурэння нацыянальнага інтэлектуальнага патэнцыялу — залатога фонду рэспублікі, зніжэння грамадскай значнасці творчай працы, эміграцыі інтэлігенцыі.

Я не дапушчу праяўленняў ваяўнічага нацыяналізму і шавінізму, палітычнай канфрантацыі з суседнімі і іншымі дзяржавамі. Распальванне нацыянальнай варожасці лічу вельмі цяжкім злачынствам. У Беларусі няма і ніколі не будзе грамадзян "другога гатунку". Я адхіляю насілле як спосаб вырашэння палітычных і міжнацыянальных праблем.

Я супраць эканамічнай самаізаляцыі, непрадуманых сацыяльна-эканамічных эксперыментаў, ілжэрэформаў. Я буду паслядоўна і прынцыпова дабівацца збліжэння, умацавання і развіцця супрацоўніцтва з народамі Расіі, Украіны, іншых дэмакратычных дзяржаў сусветнага супольніцтва.

Будучыня нашай нацыі — гэта здароўе і дабрабыт нашых дзяцей сёння. Я гарантую асаблівую ўвагу прэзідэнта да аховы мацярынства і дзяцінства. Буду дабівацца дадатковых ільгот жанчыне-працаўніцы, жанчыне-маці. Я прапаную нацыянальную праграму "Будучыня Беларусі", прызначаную не толькі захаваць, але і развіць генафонд нацыі.

Народ Беларусі павінен жыць дастойна, без страху за будучыню, ганарыцца сабой і сваёй Радзімай!

РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ — НОВУЮ САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНУЮ СІСТЭМУ АРГАНІЗАЦЫІ ГРАМАДСТВА

У аснову новай сацыяльна-эканамічнай сістэмы арганізацыі грамадства пакладзены патрабаванні Канстытуцыі, прынцыпы нацыянальнай бяспекі, эканамічнай эфектыўнасці і сацыяльнай справядлівасці, неабходнасць гарманізацыі інтарэсаў усіх слаёў грамадства.

ЭКАНАМІЧНЫЯ ПЕРАЎТВАРЭННІ — ДЛЯ КОЖНАГА ЧАЛАВЕКА, ДЛЯ ЎСЯГО НАРОДА

Лічу неабходным дабіцца прыярытэту эканамічных інтарэсаў над палітычнымі, стварыць сістэму цывілізаванага кіравання эканомікай без адміністрацыйных абмежаванняў.

Стварэнне новай сацыяльна-эканамічнай сістэмы арганізацыі грамадства ў Беларусі я звязваю са структурнымі пераўтварэннямі ва ўсіх галінах, і перш за ўсё з упарадкаваннем адносінаў уласнасці, аптымізацыяй грашова-крэдытнай сістэмы, фінансавых адносін, падаткавай палітыкі, укараненнем новай структуры нацыянальнай эканомікі і знешнеэканамічных сувязей, з удасканаленнем кіравання дзяржавай, сацыяльнай абаронай насельніцтва.

Прыватызацыя пад кантролем дзяржавы будзе зарыентавана на вырашэнне задач выхаду з крызісу, структурнага пераўтварэння і стабілізацыі эканомікі, павышэнне яе эфектыўнасці і дабрабыту народа. Я за народную прыватызацыю.

У гэтых мэтах будуць:

— дакладна ўстаноўлены прававыя адносіны ўласнасці;

— спрошчаны працэдуры прыватызацыі ў інтарэсах чалавека працы;

— ажыццёўлена пераразмеркаванне дзяржаўнай уласнасці паміж рэспубліканскай і мясцовай на карысць апошняй;

— канкрэтна вызначаны статус дзяржаўнага прадпрыемства, умовы валодання, карыстання і распараджэння дзяржаўнай маёмасцю;

— сфарміравана інфраструктура сацыяльна арыентаванай рыначнай эканомікі;

— створаны рэспубліканскія залогавыя фонды, якія стануць гарантамі для буйных айчынных і замежных інвестараў.

Дзяржаўнае рэгуляванне эканомікі.

Лічу неабходным захаваць за дзяржавай кіраванне базавымі і

(Заканчэнне на 2-й стар.).

Праграма КЕБІЧА Вячаслава Францавіча,

кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

сацыяльна значнымі галінамі: паліўна-энергетычным комплексам, фінансамі, транспартам, сувяззю, навукай і адукацыяй, сацыяльным забеспячэннем, экалогіяй і прыроднымі рэсурсамі.

Прэзідэнтам і ўрадам будуць забяспечаны:

— кіраванне дзяржаўнымі прадпрыемствамі і сферамі, якія не падлягаюць прыватызацыі;

— рэарганізацыя і перапрафіляванне дзяржаўных прадпрыемстваў, зыходзячы з канцэпцыі стварэння новай нацыянальнай эканомікі;

— кіраванне дзяржаўнымі інвестыцыямі і субсідыямі;

— кіраванне занятасцю насельніцтва і працаўладкаваннем моладзі, не дапускаючы масавага беспрацоўя.

Будуць заканадаўча ўстаноўлены дакладныя і справядлівыя крытэрыі размеркавання фінансавых і іншых відаў рэсурсаў паміж цэнтральнымі і мясцовымі органамі ўлады.

Грашова-крэдытная, фінансавая, валютная і падаткавая палітыка.

У новай сацыяльна-эканамічнай сістэме арганізацыі грамадства і сацыяльна арыентаванай рыначнай эканоміцы банкаўскай сістэме адводзіцца значная роля.

Будзе ўдасканалена банкаўскае заканадаўства, укаранёна новая сістэма кіравання Нацыянальным банкам і грашова-крэдытнымі адносінамі ў інтарэсах развіцця эканомікі рэспублікі. Будзе забяспечана дзяржаўная падтрымка базавых і сацыяльна значных галін.

Рэалізую комплекс антыінфляцыйных мераў, у тым ліку:

— аднаўленне разбураных фінансава-эканамічных адносінаў;

— загрузку эфектыўных вытворчых магутнасцей;

— правядзенне індэксацыі пенсій і ўкладаў насельніцтва, абмежаванне росту цэн;

— увядзенне новага механізма крэдытавання эканомікі і насельніцтва;

— стымуляванне інвестыцыйнай дзяржаўнай дзейнасці;

— кантроль за фарміраваннем цэн і тарыфаў на асобныя віды харчавання і паслуг;

— развіццё зон свабоднага прадпрымальніцтва і гандлю.

Прыкладу ўсе намаганні для ўкаранення прагрэсіўнай сістэмы падаткаабкладання, развіцця фінансавых адносінаў і рынку каштоўных папер.

Будуць створаны ўсе ўмовы для прыцягнення валютных інвестыцый.

Структурная перабудова прамысловасці.

Першачарговая задача — прыпыненне крызісных з'яў і стабілізацыя вытворчасці. Стратэгічная мэта — уваходжанне Рэспублікі Беларусь у сістэму сусветнай гаспадаркі.

Будуць створаны ўмовы для стымулявання нарошчвання выпуску прадукцыі айчынных і замежных інвестыцый. Навукова-тэхнічны і вытворчы патэнцыял абароннай прамысловасці будзе зарыентаваны на навукаёмістыя тэхналогіі, тэхнічнае пераўзбраенне эканомікі, патрэбы сацыяльнай сферы, выпуск тавараў народнага спажывання.

Я асабіста ўзначалю работу па структурнаму пераўтварэнню гаспадарчага комплексу і не дапушчу банкруцтва прадпрыемстваў, якія выпрабляюць неабходную людзям прадукцыю, забяспечу ім дапамогу і падтрымку.

Для фарміравання рынку і развіцця прадпрымальніцтва мной будуць гарантаваны свабода выбару напрамкаў і сфераў дзейнасці, уключаючы знешнеэканамічную, роўнасць суб'ектаў гаспадарання і падтрымка малога і сярэдняга бізнесу ў інтарэсах усяго грамадства.

Асаблівую ўвагу ўдзялю прававой абароне і эканамічнай падтрымцы прамысловасці, сельскай гаспадаркі і прадпрымальніцтва, а таксама абароне нашых таваравытворцаў ад нерацыянальнага імпарту.

Будуць зніжаны падаткі на ўвоз сучасных тэхналогій, абсталяванне для сельскай гаспадаркі і прамысловасці, а таксама важных для насельніцтва спажывецкіх тавараў.

Пры пераходзе да рыначных адносінаў забяспечу дзяржаўны антыманапольны кантроль, не дапушчу адміністрацыйнага ўмяшання ў прадпрымальніцкую дзейнасць.

ВЕРНЕМ ЗЯМЛІ ГАСПАДАРА — АДРОДЗІМ ВЁСКУ

Я гарантую дзяржаўную падтрымку сельскай гаспадарцы.

Лічу, што чалавек, які працуе на зямлі, павінен мець магчымасць свабодна рэалізаваць сваю прадукцыю і жыць дастойна за кошт сваёй працы. Кіруючыся гэтым прынцыпам, выступаю за пераход да сучаснай шматукладнай сельскай гаспадаркі, у якой узаемна дапаўняюць адна адну розныя формы ўласнасці — дзяржаўная, кааператыўная, прыватная.

Я за захаванне калгасаў і саўгасаў, падтрымаю іх добраахвотнае пераўтварэнне ў акцыянерныя прадпрыемствы. Я за фарміраванне надзейнай фермерскай структуры вытворчасці. Я за развіццё моцных асабістых падсобных гаспадарак і вызваленне іх ад падаткаў.

Забяспечу фінансавую падтрымку сельскагаспадарчых і аграпрамысловых прадпрыемстваў, увядзенне ў сельскай гаспадарцы толькі двух відаў падаткаў — дыферэнцыраванага на зямлю і на маёмасць.

Не дапушчу спекуляцыі зямлёй, адміністрацыйнага ўмяшання ў дзейнасць гаспадарак. Тут будуць дзейнічаць толькі эканамічныя рычагі, прынцып справядлівага парытэту цэн.

Кваліфікаваныя кадры вёскі — наша нацыянальная гордасць. Яны прызначаны забяспечыць патрэбу рэспублікі ў харчаванні. На іх плячах — правядзенне разумных пераўтварэнняў у вёсцы.

Лічу неабходным увесці дзяржаўнае фінансаванне перспектыўных галін сельскагаспадарчай вытворчасці — элітнага насеннягаводства і племяннай жывёлагадоўлі, вытворчасці льну, укараненне перадавых і экалагічна чыстых тэхналогій.

Я забяспечу сацыяльнае адраджэнне вёскі.

УРАД ДЛЯ НАРОДА, А НЕ НАРОД ДЛЯ УРАДА!

Гэты прынцып нацыянальнага героя Кастуся Каліноўскага лічу асноўным пры фарміраванні новай сістэмы дзяржаўнага кіравання.

Лічу сваім свяшчэнным абавязкам забяспечыць безумоўнае выкананне Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь.

Буду дабівацца вяршэнства на практыцы не ўлады, а законаў, захавання правоў і свабод асобы, а не іх абмежавання дзяржавай, роўнасці ўсіх грамадзян перад законам незалежна ад займаемай пасады. Будзе забяспечана моцная дысцыпліна выканання прынятых законаў і рашэнняў на ўсіх узроўнях.

Я буду рашуча і паслядоўна весці бескампрамісную барацьбу са злачыннасцю і карупцыяй.

Кіруючыся Канстытуцыяй, я прапаную народу новы Кабінет Міністраў з ліку кампетэнтных, высокаадукаваных і аўтарытэтных людзей, адданых прынцыпам дэмакратыі, нацыянальнага суверэнітэту. Гатовы запрасіць у састаў урада лепшых спецыялістаў ад розных партый і рухаў.

БЯСПЕКА ГРАМАДЗЯН І ДЗЯРЖАВЫ, ВЫРАШЭННЕ ПРАБЛЕМ ЭКАЛОГІІ — ГЭТА ПАРАДАК У НАШЫМ АГУЛЬНЫМ ДОМЕ

Прэзідэнт будзе гарантам бяспекі грамадзян і дзяржавы. Я ствару надзейную сістэму нацыянальнай бяспекі. Рэспубліка прыме ўдзел у сістэме калектыўнай бяспекі краін СНД. Будаўніцтва Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, падтрыманне іх боегатоўнасці будуць ажыццяўляцца ў інтарэсах народа ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і ваеннай дактрынай дзяржавы.

Буду цвёрда абараняць усімі законнымі сродкамі асабістую бяспеку кожнага грамадзяніна, кожнай сям'і, усіх суб'ектаў гаспадарання. Забеспячэнне бяспекі, законнасці, умацаванне правапарадку, абарона правоў чалавека — важнейшая функцыя прэзідэнта, прыярытэтная агульнанародная задача.

Катастрофа на Чарнобыльскай АЭС — буйнейшая ў гісторыі чалавецтва. Разам з усімі я заклапочаны экалагічным станам нашай дзяржавы.

Я выступлю ініцыятарам прыняцця Закона аб нацыянальнай экалагічнай бяспецы Беларусі. Буду дабівацца канцэнтрацыі ўсіх сродкаў і рэсурсаў, выдзяляемых рэспублікай і сусветным супольніцтвам, на ліквідацыю гэтай страшэннай беды, на аднаўленне здаровага навакольнага асяроддзя, вывад шкодных вытворчасцей.

Даб'юся, каб кожны чалавек меў права на судовую абарону і матэрыяльную кампенсацыю за ўрон, нанесены яго здароўю ў выніку шкодных экалагічных уздзеянняў.

Нам наканавана жыць на зямлі, якая апалена Чарнобылем. Я, як прэзідэнт, зраблю ўсё, каб у гэтых цяжкіх умовах не толькі захаваць нацыю, але і стварыць умовы для яе развіцця.

САЦЫЯЛЬНУЮ ПАЛІТЫКУ — У ІНТАРЭСАХ УСІХ І КОЖНАГА

Фарміраванне новай сацыяльна-эканамічнай сістэмы арганізацыі грамадства немагчыма без моцнай дзяржаўнай сацыяльнай палітыкі прэзідэнта.

Прапануемая мною новая сацыяльная палітыка прадугледжвае:

— захаванне сацыяльных заваёў народа, індэксацыю ў 1994—1995 гадах пенсій і ўкладаў грамадзян;

— стварэнне ўмоў усім працаздольным грамадзянам рэалізаваць права на працу з гарантыяй пры гэтым абароны іншых правоў і свабод;

— заканадаўчае рэгуляванне звышвысокіх даходаў праз сістэму прагрэсіўнага падаткаабкладання з мэтай ліквідацыі маёмаснага расслаення і эканамічнай няроўнасці грамадзян;

— заканадаўчую гарантыю пражытачнага мінімуму з вызначэннем дакладнага механізма яго змянення;

— павелічэнне аб'ёму ўводу жылля за кошт дзяржавы і іншых крыніц, гарантыя сацыяльна неабароненым грамадзянам Беларусі дзяржаўнага жылля.

Я выступаю за ўдасканаленне сістэмы пенсіённага забеспячэння. Асаблівую ўвагу ўдзялю ўвядзенню сацыяльных дапамог хворым, інвалідам, адзінокім маці і мнагадзетным сем'ям, дзецям-сіротам, маці загінуўшых сыноў, ветэранам.

Будзе ўкаранёна сістэма шматмэтавых крэдытаў для моладзі і маладых сем'яў: на атрыманне прафесіі і павышэнне кваліфікацыі, набыццё жылля, абзавядзенне маёмасцю.

Адной з важнейшых задач дзяржавы стане падтрымка прэстыжу сям'і, ролі жанчыны-маці — выхавальніцы нашых дзяцей. Ужо ў 1994 годзе ўвяду спецыяльныя дзяржаўныя мэтавыя ўклады для кожнага нованароджанага грамадзяніна Беларусі на набыццё жылля.

Асаблівая ўвага будзе ўдзелена ахове здароўя, павышэнню яе эфектыўнасці і якасці. Гарантую даступнае бясплатнае медыцынскае абслугоўванне для ўсіх слаёў і груп насельніцтва. Развіццё платных формаў аховы здароўя будзе ісці паралельна, не ўзамен дзяржаўнай бясплатнай. Будуць уведзены ў гэтай сферы новыя формы фінансавання, палепшаны пастаўкі медыкаментаў, абсталявання, якія выпускаюцца за кошт канверсіі, а таксама забяспечана павышэнне даходаў медыцынскіх работнікаў.

Дзяржава будзе гарантам кампенсацыі рызыкі ваеннаслужачых, работнікаў праваахоўных органаў, якія нясуць нялёгкую службу па забеспячэнню бяспекі народа і дзяржавы. Перад звальненнем у запас кожны ваеннаслужачы зможа прайсці перападрыхтоўку на грамадзянскую прафесію. Гарантую прадастаўленне льгот ваеннаслужачым у пенсіённым і жыллёвым забеспячэнні.

Асаблівую ўвагу ўдзялю праблеме занятасці моладзі. Будзе гарантавана працаўладкаванне выпускнікам ВНУ і тэхнікумаў. Памер стыпендыі студэнтам будзе ўстаноўлены не ніжэйшы за ўзровень мінімальнай зарплаты.

Унясу прапанову аб амністыі для асобных катэгорый грамадзян.

Буду падтрымліваць развіццё фізкультуры і спорту, алімпійскага руху. Мы ганарымся нашымі выдатнымі спартсменамі, алімпійцамі.

Важную ролю адводжу партнёрству паміж урадам, наймальнікамі і прафсаюзамі, іншымі грамадскімі інстытутамі.

КУЛЬТУРЫ, АДУКАЦЫІ, НАВУЦЫ — ПРЫЯРЫТЭТНАЕ РАЗВІЦЦЁ

Вышэйшай каштоўнасцю нашага грамадства і дзяржавы павінен стаць чалавек! Рэспубліка Беларусь павінна ўвайсці ў сусветную сістэму адукацыі, навукі і культуры.

У сферы адукацыі я прапаную:

— стварэнне сістэмы сучаснага дашкольнага выхавання і школьнай адукацыі, накіраванай на фарміраванне высокамаральнай асобы, прывіццё духоўнасці, патрыятызму, павагі да бацькоў, старэйшага пакалення. Забяспечу значнае павышэнне даходаў настаўнікаў;

— развіццё адкрытай дзяржаўнай прафесійна-тэхнічнай адукацыі, дзе чалавек зможа атрымаць сучасную рабочую прафесію.

Моладзь на конкурснай аснове будзе мець магчымасць за кошт дзяржавы вучыцца ў дзяржаўных навучальных установах, а таксама ў вядучых замежных навучальных цэнтрах. Кожны навучэнец, які мае патрэбу, будзе забяспечаны інтэрнатам і зможа карыстацца льготай на аплату жылля.

Гарманічнае развіццё беларускай нацыі не ўяўляю ў адрыве ад вялікай рускай культуры, рускай мовы. Я выступаю за стварэнне адкрытага славянскага універсітэта. Падтрымаю развіццё школ з выкладаннем на нацыянальных мовах на аснове адзіных дзяржаўных праграм.

Буду дабівацца структурнай перабудовы навукі і канцэнтрацыі намаганняў галіновых і акадэмічных НДІ на вырашэнні прыярытэтных праблем. Забяспечу першачарговае фінансаванне фундаментальнай навукі на аснове дзяржаўных заказаў.

Гарантую навуковым работнікам дастойнае матэрыяльнае забеспячэнне, выплаты за вучоныя ступені, абарону аўтарскіх правоў вучоных і вынаходнікаў.

Стан культуры — паказчык маральнага здароўя нацыі!

Карыстаючыся ўсімі магчымасцямі, якія ёсць у прэзідэнта, буду дабівацца адраджэння ўсіх нацыянальных культур, беларускай мовы, традыцый, маральных каштоўнасцей, забяспечу захаванасць помнікаў культуры, архітэктуры, мастацтва і гісторыі.

Буду садзейнічаць стварэнню ў замежных краінах цэнтраў беларускай культуры, развіваць адносіны з беларускай дыяспарай.

Буду змагацца супраць пранікнення ў Беларусь нізкапробнай культуры, разбурэння навуковай, культурнай, інфармацыйнай прасторы.

Забяспечу дзяржаўную фінансавую падтрымку культуры, навукі, адукацыі.

БЕЛАРУСЬ АДКРЫТАЯ ДЛЯ ЎЗАЕМАВЫГАДНАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

У аснову знешняй палітыкі будуць пакладзены агульнапрызнаныя прынцыпы і нормы міжнароднага права, адмаўленне ад выкарыстання сілы і пагрозы прымянення сілы.

Умацаванне дзяржаўнасці, суверэнітэту, выкарыстанне геапалітычнага становішча Рэспублікі Беларусь — неабходная аснова ўваходжання Беларусі ў сістэму новых міжнародных адносінаў.

Першарадную ўвагу буду ўдзяляць умацаванню ўзаемавыгаднага палітычнага і эканамічнага саюза з Расіяй і Украінай — надзейнага ядра СНД, а таксама развіццю сяброўскіх, раўнапраўных адносінаў з усімі дзяржавамі.

Істотным крокам будзе інтэграцыя Рэспублікі Беларусь у еўрапейскую і міжнародную сістэмы палітычных і гандлёва-эканамічных адносінаў.

Выкладзеная праграма будзе рэалізавана ў два асноўныя этапы.

Першы — 1994—1995 гады — стабілізацыя эканомікі, выхад з крызісу, моцная сацыяльная палітыка ў інтарэсах людзей; другі — 1996—1997 гады — інтэнсіўныя структурныя пераўтварэнні эканомікі і дзяржаўнай будовы, раўнапраўнае сусветнае партнёрства, значнае павышэнне дабрабыту людзей.

ДАРАГІЯ СУАЙЧЫННІКІ!

Кожнаму з нас у дзень выбараў прэзідэнта Рэспублікі Беларусь трэба будзе прыняць важнае рашэнне. Ад таго, каго вы выбераце прэзідэнтам, залежыць ваша будучыня, будучыня вашых дзяцей і ўнукаў.

Я ўсё сваё жыццё добрасумленна служу свайму народу. У ходзе падрыхтоўкі праграмы, сустрэч з людзьмі многае прыйшлося пераасэнсаваць і пераацаніць. Як вывесці Беларусь з крызісу? Як зрабіць жыццё народа бяспечным і шчаслівым? Вырашэнне гэтых праблем у многім прапанавана ў маёй праграме.

Думаю, што выкажу думку большасці суграмадзян, калі скажу, што сёння нам для выхаду з крызісу патрэбны моцная выканаўчая ўлада, дысцыпліна і адказнасць. У поўнай меры ўсведамляю, што ўсю адказнасць за ўвасабленне гэтай праграмы павінен узяць на сябе прэзідэнт.

Мой вопыт, паўнамоцтвы, дадзеныя Канстытуцыяй прэзідэнту, даюць мне ўпэўненасць у тым, што прапанаваная народу праграма будзе выканана.

Заяўляю аб сваім намеры канстытуцыйным шляхам атрымаць ваш давер на выбарах першага прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

23 чэрвеня вы зробіце свой выбар, правільнасць якога вам падкажуць вашы мудрасць, розум і сэрца.

Тэзісы перадвыбарнай праграмы Станіслава ШУШКЕВІЧА,

кандыдата ў Прэзідэнты Рэспублікі Беларусь.

Дзяржаўнасць, дэмакратыя, рынак — шлях да дабрабыту

НЕ РЭФОРМЫ ПРЫВЯЛІ ДА КРАХУ, А ІХ АДСУТНАСЦЬ

Наша Рэспубліка трапіла ў глыбокі крызіс, а зыходныя ўмовы былі на Беларусі лепшыя, чым у многіх іншых посткамуністычных дзяржавах. Па прыкладу Польшчы, Венгрыі, Чэхіі мы маглі б хутка рушыць да дэмакратычнага грамадства, цывілізаваных рыначных адносін, і ўжо зараз людзі жылі б лепш. Здавалася, так і будзе.

Мы заклалі падмурак дзяржаўнасці: абвясцілі незалежнасць, курс на нейтралітэт і бяз'ядзернасць, наладзілі добрыя адносіны з суседзямі. Больш як 100 краін свету прызналі нас афіцыйна. Каб прадухіліць катастрофу ад некантралюемага распаду СССР, мы выступілі ініцыятарамі стварэння Садружнасці Незалежных Дзяржаў, якая дазволіла захаваць жыццёва важныя сувязі краін з агульным гістарычным лёсам.

Пачалося будаўніцтва новай эканомікі. Ствараліся вытворчыя кааператывы, арэндныя фірмы, першыя фермерскія гаспадаркі, жыццёвы ўзровень быў вышэйшы, чым у суседзяў. Усе памятаюць, як тыя прыязджалі за таварамі на Беларусь. Былі закладзены асновы духоўнага адраджэння нацыі, вернута да жыцця гістарычная дзяржаўная сімволіка, пашыралася сфера ўжывання роднай мовы, пачалі выходзіць незалежныя газеты і часопісы.

Пасля прыняцця законаў аб уласнасці, прадпрымальніцтве, замежных інвестыцыях, прадпрыемствах і аб банкаўскай дзейнасці патрэбны былі яшчэ, прынамсі, два рашучыя крокі да рынку — народная прыватызацыя і стабілізацыя беларускай грашовай сістэмы. Тады была б забяспечана належная прастора для стварэння новай эканомікі на карысць чалавека.

Чаму ж гэтага не адбылося? Галоўным чынам таму, што нельга правесці рэформы рукамі тых, хто ў іх не зацікаўлены. Нельга зрабіць рынак для простых людзей, захаваўшы прывілеяваную размеркавальную сістэму для кіраўніцтва. Рынак несумяшчальны з велізарным бюракратычным апаратам. Наменклатура адчула пагрозу страціць цёплыя месцы. Большасць яе не здольна працаваць па-новаму, не хоча зарабляць на жыццё нялёгкай працай, як простыя людзі, таму яна паўстала супраць рэформаў. Кансерватыўнае ядро Вярхоўнага Савета аж два гады тармазіла закон аб прыватызацыі і да сённяшняга дня не зрабіла нічога, каб спыніць інфляцыю. Наменклатура зрывала ўсе спробы дэмакратычных дэпутатаў, у тым ліку Старшыні Вярхоўнага Савета, абнавіць кіраўнічыя структуры, даць паўнамоцтвы новым людзям, якія ведаюць, што і як рабіць.

У выніку абвешчанае рэфармаванне эканомікі не адбылося. Старая сістэма гаспадарання развальваецца — новая не ствараецца. Большасць насельніцтва на вачах беднее. За апошнія 12 месяцаў цэны ўзраслі ў 21 раз, значна апярэдзіўшы рост заробку. За гады праўлення гэтага ўрада прамысловая вытворчасць зменшылася ўдвая, тое ж адбываецца з сельскай гаспадаркай. Валютны доўг Беларусі набліжаецца да 2 мільярдаў долараў.

Жахлівыя памеры набылі скрытае беспрацоўе, раскраданне дзяржаўнай маёмасці, злачыннасць. Спробы змагацца супраць чыноўнікаў-злодзеяў, патрабаваць сур'ёзных змен ва ўрадзе закончыліся адстаўкай Шыркоўскага, Ягорава, нарэшце Шушкевіча. Цяпер урад Кебіча мог кіраваць, як хацеў. І вось вынікі — за 3 месяцы курс беларускага "зайчыка" ў адносінах да долара і расійскага рубля ўпаў ў 4 разы, цэны ўзраслі ўтрая, капіталы вывозяцца за мяжу, наступіў поўны фінансавы крах. Замест рэалізацыі дагавора з Расіяй ад 6 верасня мінулага года ўрад, каб даць свайму кандыдату фальшывы козыр у перадвыбарнай гульні, падпісвае новы дагавор па аб'яднанню грашовых сістэм, які зроблены так непрафесійна, што не можа прынесці ніякіх эканамічных выгад ніводнаму боку. Страта самастойнасці, ператварэнне ў занядбаную, залежную ад расійскіх канцэрнаў правінцыю — вось доля, якую нам наканавала кіруючая каманда. І гэта замест выгаднага для Беларусі раўнапраўнага саюза з Расіяй на аснове ўсеаб'ёмнага міждзяржаўнага дагавора аб дружбе і супрацоўніцтве паміж Рэспублікай Беларусь і Расійскай Федэрацыяй, ідэя якога была сфармулявана ў камюніке аб сустрэчы С.С.Шушкевіча і Б.М.Ельцына 11 студзеня 1994 года.

Хопіць спекуляваць на пачуццях простых людзей, на іх натуральным жаданні сяброўства славянскіх рэспублік! Ніхто не супраць самых цесных адносін і з Расіяй, і з Украінай. Але злачынна ўводзіць народ у зман, рыхтаваць яму кабалу, прадаючы незалежнасць дзеля таго, каб захавала ўтульныя крэслы купка недзеяздольных, збанкрутаваных палітыкаў. Наменклатура хоча, як і раней, трымаць просты люд у падняволным стане. І хоць у свой час удалося канстытуцыйна і заканадаўча дэклараваць асноўныя палітычныя правы грамадзян, але на справе яны прыгнечаны выканаўчай уладай, якая манапалізавала сродкі масавай інфармацыі, падпарадкавала фармальна незалежны суд і пракуратуру. І зараз урадавы кандыдат у прэзідэнты пануе ў друку і эфіры, выцясняючы адтуль іншых кандыдатаў, на якіх, акрамя таго, дружна льюць бруд урадавыя выданні. Але народ ужо не той, што раней, ён адчуў сваю годнасць і павінен разабрацца, дзе хлусня, а дзе праўда, які шлях вядзе ў тупік, а які — да лепшай долі.

ДА ДАБРАБЫТУ ПРЫВЯДЗЕ ЦЫВІЛІЗАВАНЫ РЫНАК

Беларусь — краіна працавітых і кемлівых людзей. Трэба развязаць ім рукі для вольнага гаспадарання, аддаць уласнасць, скасаваўшы заканадаўчыя абмежаванні і чыноўныя перашкоды. Адным словам, даць кожнаму магчымасць сваёй працай, ініцыятывай, прадпрымальнасцю забяспечыць дабрабыт сабе і сваёй сям'і. І тады самі людзі ператвораць Беларусь у квітнеючы край. Праводзячы палітыку рашучых рэформ пры ўдзеле і падтрымцы ўсяго насельніцтва, мы праз два гады забяспечым эканамічны рост. І праз тры-чатыры гады ў свеце будуць гаварыць пра беларускі эканамічны цуд, пра заможнае і вольнае жыццё яе людзей.

Вось асноўныя палажэнні эканамічнай часткі праграмы, якія, дарэчы, сфармуляваны яшчэ 8 месяцаў назад у дакладзе Старшыні Вярхоўнага Савета С.С.Шушкевіча на сесіі "Аб шляхах выхаду Рэспублікі Беларусь з крызіснай сацыяльна-эканамічнай сітуацыі":

— неадкладна спыняем інфляцыю і ствараем працаздольную фінансавую сістэму на базе канверсоўнай грашовай адзінкі (калі Расія не пагодзіцца з аб'яднаннем грашовых сістэм на справядлівых умовах, то уводзім свае грошы). Моцныя грошы спыняць рост цэн, дадуць стабільнасць і ўпэўненасць у заўтрашнім дні;

— змяняем падатковую палітыку — да мінімуму змяншаем падаткі, каб стымуляваць вытворчасць. Вялікія падаткі прадыктаваны празмернымі расходамі. Таму скарачаем на трэць дзяржрасходы, але захоўваем і нават павялічваем выдаткі на адукацыю, навуку, культуру, ахову здароўя, ліквідацыю наступстваў Чарнобыля. Абавязваем усе дзяржустановы, мясцовыя органы ўлады публікаваць вынікі выканання сваіх бюджэтаў, каб даходы і расходы як ўсёй дзяржавы, так і яе структур былі навідавоку. Большую частку падаткаў пакідаем у мясцовых бюджэтах;

— шляхам народнай прыватызацыі спыняем "наменклатурную прыхватызацыю" і хутка ствараем у эканоміцы значны недзяржаўны сектар. Эфектыўна кантралюем дзяржаўную маёмасць. Ліквідуем перашкоды свабоднай гаспадарчай дзейнасці ўсіх прадпрыемстваў незалежна ад форм уласнасці. Дзяржаўнае рэгуляванне застаецца выключна на макраэканамічным узроўні і праз падаткі. Адмяняем большасць ліцэнзій і квот;

— пачынаем структурную перабудову сельскай гаспадаркі, арыентуючыся на сусветныя цэны і новы многаўкладны аграрны лад, заснаваны на канкурэнцыі пры поўнай свабодзе выбару форм гаспадарання і ўласнасці (калгас, саўгас, фермер, кааператыў, аграперапрацоўчае акцыянернае таварыства і г.д.);

— знешнеэканамічную палітыку накіроўваем на захаванне і пашырэнне рынкаў збыту і крыніц рэсурсаў, змяншэнне знешняга доўгу, стымуляванне замежных інвестыцый і ўкараненне сучасных тэхналогій. Забяспечваем у перспектыве свабоднае перамяшчэнне праз граніцы людзей, тавараў і капіталу. Усімі магчымымі сродкамі дамагаемся фарміравання на тэрыторыі ўсяго СНД плацежнага і мытнага саюза і справядлівых, раўнапраўных адносін з Расіяй;

— рашуча абнаўляем і скарачаем структуры ўлады і адкрываем дарогу новым таленавітым спецыялістам, ствараем механізмы дакладнага выканання законаў — дзяржава забяспечвае законнасць і парадак эканамічнай дзейнасці;

— рэалізуем адрасную (скіраваную перш за ўсё на сацыяльна неабароненых, тых, каму найцяжэй) палітыку неадкладнай матэрыяльнай падтрымкі насельніцтва, каб дапамагчы адаптавацца да новых умоў жыцця, у прыватнасці, перадаем частку дзяржмаёмасці ў пенсіённы фонд, цалкам кампенсуем абясцэненыя ўклады насельніцтва і рэчавыя чэкі.

У выніку рэалізацыі праграмы добра арганізаваны рэнтабельны дзяржсектар дапоўніцца значным мабільным прыватным, у эканоміцы з'явіцца сапраўдны свабодны гаспадар, які будзе клапаціцца аб росквіце прадпрыемства, аб інвестыцыях і будзе працаваць зыходзячы з доўгатэрміновых мэтаў. Нашы грамадзяне адчуюць сябе гаспадарамі сваёй зямлі, заводаў і фабрык.

Уласнік стане асновай эканамічнага росквіту і стабільнасці. За адзін год узнікнуць тысячы малых і сярэдніх фірм па вытворчасці харчовых і спажывецкіх тавараў. Гэта дазволіць стварыць сотні тысяч новых працоўных месц з добрай аплатай для моладзі і тых, каго скарачаюць з нерэнтабельных заводаў. Свабода гаспадарання выкліча інвестыцыйны і будаўнічы бум. Будуць будаваць не толькі катэджы, а і малыя вытворчыя прадпрыемствы, камунікацыі, і гэта, у сваю чаргу, ажывіць цэлую галіну будаўнічых матэрыялаў. Інвестыцыйная палітыка, і асабліва дазвол выкарыстоўваць грошы ад прыватызацыі ў адпаведных рэгіёнах, ажывяць дзелавую актыўнасць ва ўсіх рэгіёнах. У сваю чаргу, змяншэнне падаткаў і субсідый вытворцам дазволіць пераразмеркаваць грошы на карысць спажыўцоў праз істотнае павышэнне стыпендый, пенсій, заробкаў, але сінхронна з ростам вытворчасці. Пры мінімальным заробку ў 4 долары інфляцыю не спыніш, пакупной здольнасці не павялічыш, а без яе прадпрыемствы не запрацуюць. Мы пралічылі магчымасць ужо праз паўгода выйсці на ўзровень заробку у 100—150 долараў. Павышэнне заробку павялічыць пакупную здольнасць. А калі ёсць за што купляць, тады і канчатковая прадукцыя знаходзіць попыт — запрацуюць заводы.

Моцныя грошы, разумныя падаткі, свабода гаспадарання, добрыя заробкі, стымуляцыя зберажэнняў, фінансавая дысцыпліна прывядуць да стабілізацыі і росту беларускай эканомікі, зробяць заможнымі ўсіх, хто хоча і здольны працаваць, забяспечаць належны ўзровень жыцця ўсім, хто ўжо сумленна адпрацаваў сваё ці пазбаўлены магчымасці зарабляць самастойна (пенсіянеры, студэнты, інваліды і г.д.).

ЯК ПАБУДАВАЦЬ ДЗЯРЖАВУ ДЛЯ ЧАЛАВЕКА

Да гэтага часу дзяржава (гэта значыць чыноўніцтва) пануе ў нас над асобай. Прасты чалавек застаецца дармавой рабочай сілай. Наша задача — стварыць такія ўмовы, каб грамадзянін, яго правы і свабоды мелі перавагу над інтарэсамі дзяржавы. Галоўнае прызначэнне дзяржавы — абараняць чалавека. Дзяржава павінна гарантаваць сапраўды роўныя магчымасці і свабоду гаспадарчай дзейнасці ўсім.

Галоўныя палажэнні нашай праграмы дзяржаўнага будаўніцтва:

— ахову правапарадку і барацьбу са злачыннасцю падымаем на еўрапейскі ўзровень. Ліквідуем у заканадаўстве супярэчнасці і хібы, якія спрыяюць карупцыі. Праваахоўныя органы павінны разграміць арганізаваную злачыннасць і спыніць карупцыю. Мы не будзем эканоміць на забеспячэнні праваахоўных органаў. У выніку гарантуем бяспеку грамадзян і іх маёмасці ад злачыннасці і чыноўнага ўседазволу;

— створым спрыяльныя ўмовы станаўлення шматпартыйнай палітычнай сістэмы. Завершым канстытуцыйныя пераўтварэнні, прыняўшы закон аб выбарах, і тэрмінова правядзем дэмакратычныя выбары новага парламента. Прымем закон аб мясцовых уладах, які б дазваляў грамадзянам ажыццяўляць сапраўднае самакіраванне. Дадзім ім магчымасць самім абраць кіраўнікоў мясцовай улады і надаць ім належныя паўнамоцтвы для эфектыўнага кіравання развіццём тэрыторый;

— забяспечым усталяванне грамадзянскага міру, ажыццяўленне грамадскіх пераўтварэнняў канстытуцыйным шляхам, роўныя правы ўсім прафсаюзам;

— будзем мэтанакіравана адраджаць і развіваць у кантэксце сучаснасці беларускую культуру і шанаваць гісторыю Беларусі. Нададзім больш увагі патрыятычнаму, маральнаму выхаванню моладзі, будзем умацоўваць традыцыі добразычлівага стаўлення да ўсіх нашых суседзяў, іншых народаў. Дзяржава стане гарантам сапраўднай свабоды слова і незалежнай дзейнасці сродкаў масавай інфармацыі;

— прадоўжым шлях да сапраўднай незалежнасці Беларусі, самастойнасці яе знешняй палітыкі. Даб'ёмся, каб Рэспубліка Беларусь стала раўнапраўным партнёрам у сусветнай супольнасці. Працягнем актыўна пачаты пасля абвяшчэння незалежнасці працэс усебаковай інтэграцыі Беларусі ў Еўропу. Будзем умацоўваць ужо ўсталяваныя добрыя стасункі з Расіяй, Украінай, Літвой, Польшчай, іншымі краінамі СНД і Балтыі;

— забяспечым паслядоўнасць і незваротнасць крокаў да нейтралітэту і бяз'ядзернасці. І надалей не дапусцім удзелу Беларусі ў ваенных канфліктах. Мы вярнулі нашых дзяцей служыць у Беларусь — тут яны і будуць служыць. Даб'емся прызнання і гарантый нейтралітэту з боку вядучых краін свету.

У ЧЫМ АДМЕТНАСЦЬ ПРАГРАМЫ

Па-першае, здаровае развіццё грамадства надзейна забяспечваецца вяршэнствам закона і права. Прэзідэнт стане гарантам дэмакратыі, свабоды і парадку. Усталюецца сумленная, маральная палітыка. Замест наменклатуры дзяржавай пачне кіраваць каманда энергічных прафесіяналаў, здольных у кароткі тэрмін вывесці Беларусь з крызісу. Будзе створана сістэма, пры якой усе чыноўнікі зразумеюць, што яны служаць грамадзянам і атрымліваюць заробак ад падаткаплацельшчыкаў.

Па-другое, эканамічнае заканадаўства паслядоўна перабудоўваецца на аснове ліберальна-эканамічнай канцэпцыі, каб стварылася цэльная сістэма законаў прамога дзеяння, што дадуць роўныя шанцы для ўсіх як падчас прыватызацыі, так і пры вядзенні гаспадарчай дзейнасці.

Па-трэцяе, забяспечваюцца хуткі тэмп рэформ і комплексныя механізмы ажыццяўлення іх этапаў: пераадоленне крызісу ў пачатаку 1995 года, стабілізацыя — на працягу 1995 года, эканамічны пад'ём — з 1996 года. Прыярытэты: першага этапа — абмежаванне інфляцыі на канец 1994 года да 7—10% у месяц, рэарганізацыя энергаёмістых і неэфектыўных прадпрыемстваў, прыватызацыя і рэструктурызацыя; другога этапа — фінансавая стабілізацыя, фарміраванне значнага недзяржаўнага сектара, стварэнне ўмоў для інвестыцый, ажыўленне дзелавой актыўнасці; трэцяга этапа — структурная перабудова, павышэнне жыццёвага ўзроўню. Галоўная задача на ўсіх этапах — павышэнне канкурэнтаздольнасці беларускіх тавараў.

Па-чацвёртае, ажыццяўляецца рашучая і абгрунтаваная пераарыентацыя прамысловасці на патрэбы чалавека, а не ваенна-прамысловага комплексу, хутка ствараецца грамадства дабрабыту. Наш курс — эканоміка для чалавека, і мы забяспечым усіх самым неабходным.

Па-пятае, гарантуецца сусветная падтрымка Беларусі і ўсталяванне роўных узаемавыгадных адносін з суседзямі.

Нягледзячы на катастрафічны стан нашай дзяржавы, мы не павінны апускаць рукі і губляць надзею. Мы не першыя, хто апынуўся ў вельмі цяжкім становішчы. Усе цывілізаваныя працавітыя нацыі знаходзілі і знаходзяць выйсце. І мы прапануем вам пайсці па шляху Еўропы, Японіі, Паўднёвай Карэі. Ад вашага выбару залежыць будучыня Беларусі, будучыня кожнага з нас і нашых дзяцей. Дзейнічаць трэба рашуча і паслядоўна. Калі мы ўсю энергію, усе рэсурсы, усе намаганні, увесь інтэлект нацыі накіруем на працу, на стварэнне эканомікі для чалавека, то Беларусь зможа расквітнець ужо праз тры гады. Хопіць ваганняў, зваротнай дарогі няма, ніякая дапамога — ні расійская, ні заходняя — не выратуе нас. Толькі мы самі, закасаўшы рукавы, можам стварыць цуд. Усёй грамадой за працу!

Асноўныя вынікі дзейнасці па ўдасканаленні і развіцці сістэмы адукацыі Рэспублікі

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.).

рэдніх спецыяльных навучальных устаноў, у якіх навучаецца каля 129 тыс. чалавек (100 тыс. па дзённай форме навучання, 29 тыс. — па вячэрняй і завочнай).

У 1993 годзе распрацаваны новы пералік спецыяльнасцяў для ССНУ Беларусі. Пры гэтым прадугледжана пераймальнасць спецыяльнасцяў сярэдняй спецыяльнай і вышэйшай школы, улічаны прапановы галіновых міністэрстваў і прамысловых прадпрыемстваў. У пералік уключаны спецыяльнасці, арыентаваныя на рыначную эканоміку: "Менеджмент", "Маркетынг", "Камерцыйная дзейнасць", "Біржавая дзейнасць" і г.д. Праведзена перараз-меркаванне спецыяльнасцяў у рэгіёнах у мэтах выключэння дубліравання падрыхтоўкі спецыялістаў у сярэдніх спецыяльных навучальных установах.

Суверэннае развіццё Рэспублікі Беларусь, пераход яе эканомікі да рыначных адносін, іншых форм гаспадарання патрабуюць правядзення мэтанакіраванай работы па фарміраванні сістэмы вышэйшай адукацыі, прыняцці мер, якія садзейнічалі б задавальненню патрэбы гаспадаркі Рэспублікі ў высокакваліфікаваных спецыялістах.

Адным з напрамкаў рэформы ВНУ з'яўляецца распрацоўка стандартаў адукацыі і аднаўленне нарматыўна-прававой базы вышэйшай школы.

Вялікая ўвага ўдзяляецца пераходу да новага тыпу вышэйшых навучальных устаноў, якія адпавядалі б патрабаванням сучаснасці. Формула такой ВНУ — аптымальны варыянт спалучэння фундаментальнай тэарэтычнай падрыхтоўкі і прыкладной па спецыяльнасці. Гэта дазваляе перайсці ад спецыялізаваных, а часам і вельмі вузка спецыялізаваных інстытутаў, да ВНУ універсітэцкага тыпу, якія акрамя прафесійнай даюць паглыбленую тэарэтычную і агульнакультурную падрыхтоўку, арыентаваную на фарміраванне творчай асобы. Зыходзячы з гэтага, пачалася распрацоўка новых мадэляў гуманітарнай, педагагічнай і тэхнічнай адукацыі, якія і павінны ўвабраць у сябе гэтыя адметныя рысы.

Распрацоўка новага зместу і новых мадэляў падрыхтоўкі спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй цесна звязана з дзвюма іншымі праблемамі: распрацоўкай новай структуры спецыяльнасцяў з ажыццяўленнем пераходу да шматузроўневай сістэмы адукацыі.

Ужо распрацаваны і 17 чэрвеня 1993 г. зацверджаны загадам па Міністэрству адукацыі пералік спецыяльнасцяў вышэйшых навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь. Гэты пералік уводзіцца ў дзеянне з 1994-95 навучальнага года.

У аснову распрацоўкі новага пераліку пакладзена ўзбуйненне спецыяльнасцяў, іх аб'яднанне ў шэраг вядучых напрамкаў падрыхтоўкі спецыялістаў, што дазволіць будучым выпускнікам пашырыць магчымасці змены прафесій і перакваліфікацыі ў свеце хуткіх тэхналагічных змен.

У пералік спецыяльнасцяў уключаны новыя, па якіх раней у Рэспубліцы падрыхтоўка спецыялістаў не вялася. Гэта ў першую чаргу тыя, якія звязаны з рыначнымі адносінамі, міжнароднай дзейнасцю, менеджментам, спецыяльнасцямі гуманітарнага профілю.

У Рэспубліцы ў сістэме адукацыі склалася сетка навучальных устаноў, якая поўнасцю забяспечвае гаспадарку кадрамі. Зараз у краіне працуе 38 дзяржаўных вышэйшых навучальных устаноў, у якіх навучаецца больш за 175 тыс. студэнтаў, у тым ліку па дзённай форме навучання — 112 тыс., вячэрняй і завочнай — 63 тыс.

Сучасны этап сацыяльна-эканамічнага развіцця характарызуецца новым тыпам узаемаадносін навучальных устаноў з прадпрыемствамі. Так, калі да 1990 года практычна ўсімі навучальнымі ўстановамі заключаліся дагаворы з прадпрыемствамі па патрэбе ў спецыялістах, то ў перыяд эканамічнага крызісу, нарастаючага спаду вытворчасці наймальнікі скарацілі заяўкі на выпускнікоў навучальных устаноў, а многія скасавалі дагаворы на падрыхтоўку кадраў.

Вялікія цяжкасці навучальныя ўстановы адчуваюць у сувязі з тым, што не вызначыліся напрамкі развіцця галін вытворчасці гаспадаркі Рэспублікі. Гэта стрымлівае прадпрыемствы ад заказу на спецыялістаў.

У гэтых цяжкіх умовах задача мясцовых выканаўчых камітэтаў — дапамагчы прадпрыемствам і навучальным установам вызначыць напрамкі эканамічнага развіцця вобласці, раёнаў і гарадоў, каб своечасова і ў дастатковай колькасці рыхтаваць патрэбных спецыялістаў.

У Рэспубліцы працуе дзесяць недзяржаўных ВНУ, якія ў асноўным на платнай падставе рыхтуюць спецыялістаў для патрэб рыначнай эканомікі.

Наяўнасць недзяржаўных ВНУ мае пазітыўнае значэнне з пункту гледжання разбурэння манаполіі ў адукацыйнай сістэме і стымулявання яе развіцця праз альтэрнатыўныя варыянты дзейнасці навучальных устаноў, аператыўнага рэагавання на запыт рынку, дадатковага фінансавання адукацыі.

Шматузроўневая сістэма вышэйшай адукацыі заснавана на прынцыпах дзяржаўнай палітыкі ў галіне адукацыі, якія вызначаны Законам "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь" і ў адпаведнасці з міжнароднай стандартнай класіфікацыяй, якая прынята ЮНЕСКА.

Пры вырашэнні гэтых і іншых праблем развіцця вышэйшай адукацыі мэсца на ўвазе станаўленне нацыянальнай вышэйшай школы не толькі па зместу, але і па форме.

У вышэйшай школе сканцэнтраваны навукова-тэхнічны патэнцыял, роўны патэнцыялу акадэмічных і галіновых навукова-даследчых інстытутаў Рэспублікі. Асаблівасць гэтага патэнцыялу ў тым, што ён з'яўляецца шматпрофільным і аб'ядноўвае навукова-педагагічных і інжынерных работнікаў больш за 150 спецыяльнасцяў.

Лібералізацыя цэн, манапалізм заказчыкаў на навукова-тэхнічную прадукцыю, парушэнне эканамічных і навукова-тэхнічных сувязяў паміж рэспублікамі ў значнай ступені ўплываюць на сітуацыю ў ВНУ.

Стан навукова-тэхнічнай дзейнасці ВНУ пастаянна аналізуецца урадам і своечасова ўносяцца змены ў нарматыўна-прававыя акты, якія рэгламентуюць дзейнасць адпаведных устаноў.

Так, ВНУ атрымалі значныя льготы па падаткаабкладанні. Аднача́сова распрацоўваюцца праекты законаў, якія створаць прававыя, арганізацыйныя і эканамічныя ўмовы навукова-тэхнічнай і інавацыйнай дзейнасці.

Пастановай Савета Міністраў №824 ад 7.12.93 "Аб зацвярджэнні палажэння аб парадку стварэння прадпрыемстваў, арганізацый, устаноў, маёмасць якіх знаходзіцца ў рэспубліканскай уласнасці, аб'яднанняў, у тым ліку канцэрнаў, у склад якіх уваходзяць гэтыя прадпрыемствы, і аб парадку закрыцця іх дзейнасці" дазволена спрасціць працэдуру стварэння навукова-вытворчых прадпрыемстваў у сістэме адукацыі.

Закон Рэспублікі Беларусь "Аб асновах дзяржаўнай навукова-тэхнічнай палітыкі" вызначыў змест дзяржаўнай навукова-тэхнічнай палітыкі.

У адпаведнасці з прынятымі законамі і пастановамі Міністэрства адукацыі прыняло меры па захаванні навукова-тэхнічнага патэнцыялу ВНУ. Зараз распрацоўваюцца новыя перспектыўныя напрамкі, ствараюцца навуковыя падраздзяленні, праводзіцца пошук крыніц фінансавання. Адным з напрамкаў па прыцягненні інвестыцый стала развіццё міжнародных навукова-тэхнічных сувязяў. Гэтаму спрыяў Закон "Аб асновах знешнеэканамічнай дзейнасці", якім дазволена суб'ектам гаспадарання, у тым ліку ВНУ, НДУ, самастойна выходзіць са сваімі навуковымі распрацоўкамі на знешні рынак, ажыццяўляць кантакты з вядучымі інстытутамі сусветнай навукі ў межах праграм даследаванняў МАГАТЭ, ЮНЕСКА, КЕС і іншых. У межах падрыхтаваных міжурадавых дамоўленасцяў з такімі краінамі, як ЗША, Іран, Расія былі падпісаны дагаворы аб навукова-тэхнічным супрацоўніцтве.

Прынятыя Законы "Аб патэнтах на вынаходніцтва", "Аб патэнтах на прамысловыя абразцы" і "Аб таварных знаках і знаках абслугоўвання" дазволілі атрымаць навукоўцам патэнтную абарону вынікаў навуковых даследаванняў і мець магчымасць камерцыйнай рэалізацыі вынаходніцтваў.

У мэтах развіцця навуковага патэнцыялу высокай кваліфікацыі праз аспірантуру і дактарантуру урадам прынята пастанова па павелічэнні стыпендый аспірантам і дактарам да памеру службовага акладу. Гэта дазволіла прыцягнуць таленавітых інжынераў з вытворчасці ў навуку.

Савет Міністраў сваёй пастановай ад 18 верасня 1992 г. №563 "Аб Часовым парадку прысваення вучоных званняў у Рэспубліцы Беларусь" заклаў асновы нацыянальнай сістэмы атэстацыі навукова-педагагічных і навуковых работнікаў.

Пастаянна праводзіцца работа па накіраванні навукова-педагагічных супрацоўнікаў, аспірантаў, студэнтаў за мяжу, а таксама прыёму супрацоўнікаў і дэлегацый замежных навучальных і навуковых устаноў.

Пашырыліся сувязі Міністэрства адукацыі з ЮНЕСКА і Міжнародным бюро адукацыі. Супрацоўнікі Нацыянальнага інстытута адукацыі і педагагічных інстытутаў пастаянна рыхтуюць матэрыял для Сакратарыята ЮНЕСКА і Міжнароднага бюро адукацыі, у якіх раскрываецца вопыт работы органаў адукацыі і навучальных устаноў па ўдасканаленні зместу і метадаў навучання, працоўнай і політэхнічнай падрыхтоўцы вучняў, а таксама па пашырэнні кваліфікацыі работнікаў сістэмы адукацыі і развіцці педагагічнай навукі.

Нацыянальны інстытут адукацыі ўдзельнічае ў міжнароднай сетцы ЮНЕСКА (КОРДЭ). На аснове пагаднення з ЮНЕСКА і Варшаўскім інстытутам адукацыі НІА ажыццяўляе праект па сацыяльнай рэабілітацыі ў межах праекта "ЮНЕСКА-Чарнобыль".

Працягваецца супрацоўніцтва з Цэнтрам па вышэйшай адукацыі (СЕПЕС) ЮНЕСКА ў Бухарэсце, на стадыі практычнага ажыццяўлення знаходзіцца праект "ЮНІКОМ", які дазволіць увайсці ў інфармацыйную сетку па вышэйшай адукацыі ў Еўропе.

У 1993 годзе, у сувязі з запрашэннем, Рэспубліка Беларусь далучылася да Еўрапейскай культурнай канвенцыі, усталявала супрацоўніцтва з Камітэтам па адукацыі і культуры Савета Еўропы. 18 кастрычніка 1993 г. Рэспубліка Беларусь далучылася да Еўрапейскай канвенцыі, што дазволіла прымаць удзел у еўрапейскіх праектах па сярэдняй і вышэйшай адукацыі, акадэмічнай мабільнасці і прызнанні дакументаў па адукацыі.

З 1994 года праграма "Тэмпус-2" праекта Камісіі Еўрапейскіх Аб'яднанняў "Тасіс" распаўсюджваецца на СНД. Прыняты станоўчыя рашэнні па васьмі праектах, накіраваных у ВНУ Рэспублікі.

Падведамныя ВНУ маюць 127 двухбаковых пагадненняў з навучальнымі ўстановамі, прадпрыемствамі і фірмамі 25 краін свету.

Працягваецца работа ў адпаведнасці з пагадненнямі паміж Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь і Міністэрствам нацыянальнай адукацыі Рэспублікі Польшча, Дзяржкамітэтам КНР па справах адукацыі, Пекінскім упраўленнем вышэйшай адукацыі. У студзені 1993 г. падпісаны сумесны Дагавор аб супрацоўніцтве паміж Нацыянальным інстытутам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Варшаўскім інстытутам адукацыйных даследаванняў, Маскоўскім інстытутам развіцця адукацыйных сістэм і НДІ педагогікі АПН Украіны.

На працягу 1992 г. па ўсіх тыпах міжнародных сувязяў камандзіравана за мяжу 2268 навукова-педагагічных работнікаў, аспірантаў, стажораў падведамных ВНУ, прынята адпаведна 1832 чалавекі. Атрыманы і вывучаюцца прапановы аб падпісанні пагадненняў з шасцю краінамі бліжняга і дзесяццю дальняга замежжа.

Паспяхова ў апошні час ажыццяўляюцца двухбаковыя сувязі з ВНУ Германіі. Так, у 1992 годзе звыш 50 маладых вучоных, студэнтаў розных тэхнічных спецыяльнасцяў і 30 выкладчыкаў нямецкай мовы ВНУ Беларусі атрымалі стыпендыю Нямецкай службы акадэмічных абменаў (ДААД) і прайшлі стажыроўку ў Германіі, у гэтым годзе — 83 чалавекі.

У апошнія два гады Міністэрствам адукацыі вызначаны адзін з важных напрамкаў сваёй дзейнасці — развіццё сувязяў з беларускай дыяспарай за мяжой. У межах існуючых магчымасцяў Міністэрства аказвае канкрэтную дапамогу суайчыннікам замежжа ў галіне асветы і адукацыі, навучальныя ўстановы забяспечваюцца навучальна-метадычнай літаратурай, ажыццяўляецца прыём на вучобу ў ВНУ Беларусі на льготных умовах суайчыннікаў блізкага замежжа і Польшчы, афармляецца падпіска за мяжу беларускіх перыядычных выданняў, для выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры замежжа арганізуюцца курсы павышэння кваліфікацыі, аказваецца кансультатыўна-метадычная дапамога пры стварэнні за мяжой беларускіх навучальных устаноў.

У бягучым навучальным годзе ў ВНУ Беларусі навучаецца больш як 2,5 тысячы студэнтаў, аспірантаў і стажораў з 93 краін, з іх 1200 — на кантрактнай аснове.

Па лініі Міністэрства адукацыі для аздараўлення за мяжой накіроўваюцца навучэнцы сярэдніх школ, настаўнікі і перакладчыкі з забруджаных радыенуклідамі раёнаў Гомельскай, Магілёўскай, Брэсцкай і Гродзенскай абласцей (каля 8 тысяч у 1992 г.).

Звыш 500 грамадзян Беларусі, у асноўным польскай нацыянальнасці, навучаюцца ў Польшчы. Большасць з іх накіравана на вучобу за мяжу па лініі Саюза палякаў Беларусі. У канцы гэтага і пачатку 1994 года па 20 навукова-педагагічных супрацоўнікаў з Беларусі і Польшчы пройдуць стажыроўку або павышэнне кваліфікацыі.

Адбыліся таксама абмены групамі студэнтаў паміж навучальнымі ўстановамі Беларусі і ЗША, ФРГ і Англіі (па 40 чалавек у 1992 г.).

Пры ўсёй цяжкасці з фінансаваннем расходаў на капітальнае будаўніцтва за 1991 — 1993 гг. уведзена ў эксплуатацыю:

36131 месца ў дзіцячых дашкольных установах;

103049 вучнёўскіх месц у агульнаадукацыйных школах;

2040 вучнёўскіх месц у ПТВ;

28330 кв.м навучальна-лабараторных корпусаў тэхнікумаў і вышэйшых навучальных устаноў;

25,2 тыс. кв.м інтэрнатаў для вышэйшых навучальных устаноў.

У бягучым годзе ўкладзены значныя сродкі на паляпшэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы 13 вышэйшых навучальных устаноў.

У капітальным будаўніцтве за апошнія гады адбыліся значныя якасныя змены. Так, з 1991 года будаўніцтва новых і рэканструкцыя існуючых будынкаў ажыццяўляецца па індывідуальных, эксперыментальных праектах, якія прадугледжваюць усе віды інжынернага абсталявання (водаканалізацыя, электразабеспячэнне, цэнтральнае ацяпленне, тэлефанізацыя і інш.). У сельскай мясцовасці будаўніцтва школ і дашкольных устаноў ажыццяўляецца ў комплексе з жылымі дамамі для настаўнікаў і выхавацеляў.

Разам з новым будаўніцтвам прадугледжваецца рэканструкцыя, перапланаванне школьных будынкаў. Пры неабходнасці захаваць або павялічыць магутнасць забудоў, да іх прывязваецца блок-прыбудова з наборам памяшканняў для дзяцей-шасцігодак, кабінет інфарматыкі, басейн, спартыўная зала для пачатковых класаў і інш.

Урад на працягу двух апошніх гадоў і першага квартала 1994 пастаянна займаецца ўдасканальваннем сістэмы заработнай платы работнікаў адукацыі, у тым ліку педагагічных работнікаў і прафесарска-выкладчыцкага складу. За гэты перыяд было прынята 23 нарматыўныя акты. У сувязі з прынятымі мерамі тарыфныя разрады педагагічных работнікаў былі павялічаны на 3 разрады, у 2,3 раза ўзраслі даплаты за работу, якая выконваецца звыш педагагічнай нагрузкі, у 1,7 раза ўзраслі даплаты за ўмовы працы, значна павялічыўся прэміяльны фонд. Акрамя таго, памер мінімальнай заработнай платы за апошнія два гады і першы квартал 1994 г. павялічыўся амаль у 172 разы.

У выніку ўсіх прынятых мер сярэдняя стаўка заработнай платы педагагічных работнікаў склала звыш 325 тыс. рублёў, а прафесарска-выкладчыцкага саставу — каля 367 тыс.рублёў.

У цяперашні час вядзецца распрацоўка сістэмы заахвочвання педагагічных работнікаў і прафесарска-выкладчыцкага саставу і павелічэнне дзеючых размераў даплат да двух разоў.

Якія ж нашы асноўныя напрамкі развіцця адукацыі на будучае?

1. Стварэнне нацыянальнай, адпавядаючай сучасным патрабаванням сістэмы адукацыі — асноўная задача ў дзейнасці урада. У мэтах распрацоўкі нацыянальна і рэгіянальна арыентаванага зместу адукацыі ў перспектыве плануецца ўвесці ў дзеянне новую мадэль кіравання адукацыяй на рэспубліканскім і мясцовым узроўнях, якая абапіралася б на навукова абгрунтаваныя прагнозы, вопыт і адпаведную сусветную практыку. Дыферэнцыяцыя кіраўнічых функцый на рэспубліканскім і мясцовым узроўнях дазволіць больш аператыўна ўзаемадзейнічаць з навучальнымі ўстановамі. Рэалізацыя гэтага падыходу магчыма пры ўмове камп'ютэрызацыі кіравання адукацыяй на ўсіх узроўнях.

2. Прадугледжваецца паслядоўна перайсці да развіцця сістэмы адукацыі па мэтавых комплексных праграмах з паэтапным увядзеннем іх у навучальна-выхаваўчых установах.

3. Рэфармаванне сістэмы адукацыі немагчыма без стварэння дзяржаўнай сістэмы патрабаванняў (стандартаў) да выпускнікоў навучальна-выхаваўчых устаноў рознага тыпу, вызначэння парадку атэстацыі гэтых выпускнікоў і прысваення ім адпаведных кваліфікацый і званняў.

4. Забеспячэнне права грамадзян на даступнасць і бясплатнасць прафесійна-тэхнічнай адукацыі патрабуе:

захаваць існуючую сетку міжшкольных навучальна-вытворчых і навучальна-курсавых камбінатаў і прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў; дзе гэта мэтазгодна, стварыць на іх базе і базе сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў рэгіянальныя цэнтры (аб'яднанні) прафесійнай адукацыі, дзе б ажыццяўлялася падрыхтоўка школьнікаў, выпускнікоў школ і дарослага насельніцтва па прафесіях, якія неабходны рэгіёну;

на аснове мэтавых адукацыйных прагам з пакрыццём затрат як са сродкаў мясцовых бюджэтаў, прадпрыемстваў розных форм уласнасці, так і са сродкаў рэспубліканскага бюджэту ўключыць у прафесійнае навучанне непаўнацэнных і сацыяльна непрыстасаваных падлеткаў, моладзі і дарослага насельніцтва;

ажыццявіць далейшыя змяненні ў структуры падрыхтоўкі кадраў з улікам рэфармавання эканомікі і рэгіянальных патрэб; ажыццявіць у гэтых мэтах фінансаванне мерапрыемстваў па стварэнні базы практычнага навучання па новых напрамках у ПТНУ, стварыць умовы для пашырэння практычнага навучання непасрэдна на прадпрыемствах.

5. Плануецца ўвесці механізмы развіцця сістэмы падрыхтоўкі кадраў і рэгулявання якасці падрыхтоўкі, якія б забяспечвалі ўдзел у гэтых працэсах усіх зацікаўленых бакоў, у тым ліку і работадаўцаў, прадпрымальнікаў, іх кіруючых і прадстаўнічых органаў.

6. Будуць развівацца гнуткія адукацыйныя структуры, у значнай меры інтэграваныя з больш высокімі ступенямі адукацыі, што патрабуе адпаведныя сродкі для развіцця падрыхтоўкі кадраў на тых напрамках, якія ў Рэспубліцы вызначаны прыярытэтнымі.

7. Плануецца дакладна вызначыць магчымасці і абавязкі навучальных устаноў, работадаўцаў і навучэнцаў на перыяд навучання, правядзення вытворчых практык, працаўладкавання.

8. Будуць працягвацца работы па ўдасканаленні структуры і зместу вышэйшай адукацыі розных напрамкаў з мэтай набліжэння іх да універсітэцкага тыпу навучання з пашыранай фундаментальнай падрыхтоўкай, арыентаванай на творчую дзейнасць. Усё гэта паскорыць перавод вышэйшай адукацыі на шматузроўневую сістэму.

9. Плануецца ўкараніць якасна новую сістэму навуковай падрыхтоўкі магістраў, аспірантаў, дактарантаў, а таксама навуковых стажыровак выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў і навукоўцаў сістэмы адукацыі. Патрабуе мадэрнізацыі структура і змест сістэмы павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў, а таксама далейшае яе развіццё.

10. Актыўнае ўключэнне навукі ў рыначную эканоміку патрабуе распрацаваць і ўвесці ў дзеянне новы арганізацыйна-эканамічны механізм кіравання навукова-даследчай дзейнасцю ў сістэме адукацыі, новых форм узаемадзеяння з галінамі народнай гаспадаркі.

Якім мне бачыцца Прэзідэнт Беларусі

У гэтыя перадвыбарныя дні пабольшала пісьмаў і тэлефонных званкоў у рэдакцыю, у якіх нашы чытачы выказваюць свае думкі аб тым, якім ім бачыцца прэзідэнт Беларусі і хто, на іх погляд, найбольш дастойны заняць самую высокую пасаду ў краіне.

Друкуем падборку чытацкіх меркаванняў.

КАБ ПАЧАЎСЯ РУХ ДА СТАБІЛЬНАСЦІ

Выбары прэзідэнта — падзея гістарычнай важнасці. Мы, выбаршчыкі, ускладаем на яго вялікія надзеі. Мы хочам быць упэўненымі ў тым, што, выбраўшы першага беларускага прэзідэнта, разам з ім пачнем рух да эканамічнай і сацыяльнай стабільнасці. Аднак не трэба ствараць ілюзій, што выбары аўтаматычна вырашаць усе праблемы. Усё залежыць ад таго, каго мы выберам і наколькі настойліва, цярпліва і кампетэнтна будзем рашаць дзяржаўныя задачы.

Якім жа мне ўяўляецца прэзідэнт у ідэале?

Па-першае — гэта чалавек высокай эрудыцыі, розуму, які мае багаты вопыт дзяржаўнай і арганізатарскай работы.

Сіла першай асобы ў дзяржаве — у глыбокім і ўсебаковым веданні рэальных абставін у Рэспубліцы, здольнасці прадбачыць вынікі сваёй дзейнасці, не толькі выдаваць указы і распараджэнні, але і падмацоўваць іх дзейснымі арганізацыйнымі мерамі, каб яны "працавалі". Ён не ўяўляе сабой ісціну ў апошняй інстанцыі, а ўмее ўлічыць меркаванне кампетэнтных людзей, а затым праявіць мудрасць і цвёрдасць у вырашэнні пытанняў, якія будуць на карысць народа!

Прэзідэнт — гэта палітык і дыпламат, цікавы, абаяльны чалавек, які дастойна прадставіць нашу незалежную дзяржаву за мяжой.

Лічу, прэзідэнт павінен абараняць інтарэсы усіх людзей і тых, хто прадпрымальны і "адкрыў" сваю справу, і тых, хто адданы сваёй прафесіі і працягвае ёй служыць, і тых, хто, працуючы многія гады на карысць грамадства, аддаў усе сілы і здароўе і цяпер на пенсіі, а таксама маладых людзей, якія толькі закончылі школу і шукаюць сваю дарогу ў жыццё. Толькі тады ён сустрэне разуменне народа і гэта стане жыватворнай крыніцай яго творчасці.

Прэзідэнт павінен разумець праблемы і патрэбы простай сям'і, праяўляць клопат аб тым, каб максімальна стварыць умовы для дастойнага жыцця, вызваліць ад непасільнай хатняй працы, стварыць умовы для паўнацэннага сямейнага выхавання дзяцей.

Як педагог са шматгадовым стажам, я звяртаюся да будучага прэзідэнта з просьбай — пастаянна клапаціцца аб школе, адукацыі. Менавіта ў сценах школы падрастае будучае пакаленне, закладваецца фундамент інтэлектуальнага патэнцыялу Беларусі, ствараецца багацце, якое не мае цаны.

Жадаю будучаму прэзідэнту здароўя, поспеху ў яго нялёгкай працы, мець побач з сабой сумленных, здольных людзей, таленавітых арганізатараў, адданых справе адраджэння Беларусі, цесна супрацоўнічаць з Вярхоўным Саветам у вырашэнні дзяржаўных пытанняў.

Тамара БАГАРОДЗЬ,
дырэктар школы №117
Мінска.

Я — ЗА КЕБІЧА

Мой педагагічны стаж — 35 гадоў. Працаваў дырэктарам школы, зараз выкладаю гісторыю ў Бягомльскай школе Докшыцкага раёна. Шмат пабачыў на сваім вяку, і вось што сёння хачу сказаць. З усіх прэтэндэнтаў на пасаду прэзідэнта Беларусі найбольш дастойны Вячаслаў Кебіч. Чаму я так лічу?

Па-першае, гэта адукаваны чалавек з шырокім кругаглядам, палітычна граматны, эканаміст. Ён бачыць будучае, тое, што, як сказаў паэт, "временем закрыто". Па-другое, мэта яго жыцця — вывесці Рэспубліку з крызісу. Патрэцяе, ён адмаўляе эксплуататарскае грамадства. Вячаслаў Францавіч вельмі аўтарытэтны палітык і ў замежных краінах. Пра гэта сведчыць хаця б той факт, што 22 чэрвеня, напярэдадні выбараў, яго запрашаюць у Аўстрыю.

І яшчэ пра адно хацеў бы сказаць. Наш прэм'ер-міністр вельмі сціплы, чалавек высокай культуры. Зарплата яго такая, якую атрымлівае большасць рабочых.

У нашым раёне ініцыятыўная група, якую я ўзначальваю, сабрала за Вячаслава Францавіча больш трох тысяч подпісаў. А гэта сведчыць пра яго высокі аўтарытэт у народзе.

Аркадзь ФАМІН,
настаўнік Бягомльскай
школы Докшыцкага раёна.

СУМЛЕННАСЦЬ ВА ЎСІМ!

У сродках масавай інфармацыі ідзе агітацыя, так бы мовіць, у адны вароты: за Вячаслава Кебіча. На экранах тэлебачання — увесь час ён то на заводзе, то на ферме. Яго асоба з'яўляецца амаль ва ўсіх інфармацыйных выпусках. З гэтай нагоды мне хочацца запытацца ў журналістаў: ці ёсць мяжа прафесійнага і чалавечага сумлення? З чыіх рук кормімся, таму і спяваем? Сорамна за вас! Сорамна жыць на гэтым свеце!

Набліжаюцца выбары. Кожны з нас павінен вырашыць за каго прагаласаваць, зрабіць свой выбар. Трэба вельмі добра падумаць усім нам. А пакуль я не разумею, як можна абяцаць лепшае жыццё народу калі прэм'ер-міністр і яго каманда ўсё зрабілі, каб загнаць людзей ў галечу. Дзе паважаны кандыдат у прэзідэнты і яго каманда былі, калі разбуралі СССР, сувязі з Расіяй, адзіную грашовую сістэму? Куды яны глядзелі, калі рабавалі і сёння рабуюць нашу краіну, узводзілі і сёння ўзводзяць на народныя грошы шыкоўныя асабістыя палацы, вілы і катэджы! З чыёй згоды, паважаныя, адкрываюцца камерцыйныя банкі, фонды, малыя і сумесныя прадпрыемствы, якія абрабавалі і гоняць у магілу дзяржаву, увесь чэсны люд? У чым жа "паспяховасць" вашага кіравання краінай, яе эканомікай?

У мяне ёсць добрая парада тым, хто яшчэ не вызначыўся, за каго прагаласуе ў дзень выбараў: "Азірніцеся навакол, прыслухайцеся, за каго агітуюць тыя, хто мае магчымасць ухапіць сабе і сваякам пабольш, хто рабаваў і рабуе нашу краіну, якая толькі-толькі стала на шлях незалежнасці і суверэнітэту! Чым гэта можа абярнуцца для Беларусі?

Асноўнай жа рысай прэзідэнта краіны я лічу — сумленнасць! Ва ўсім! У словах і справах!

Віктар КУЗЬМЯНОК,
настаўнік вышэйшай
катэгорыі Навагуцкай
сярэдняй школы
Гомельскага раёна.

ТРЭБА ЯДНАЦЦА

У друку прайшла інфармацыя пра сустрэчу чатырох кандыдатаў у прэзідэнты — В.Кебіча, В.Новікава, А.Дубко і А.Лукашэнкі. Вялася размова аб мэтазгоднасці аб'яднацца і выставіць адну кандыдатуру ад левых сіл. Па-мойму, вельмі правільны падыход. Думаю, што Лукашэнку трэба адкінуць амбіцыі і падтрымаць Старшыню Савета Міністраў. Гэта дало б магчымасць левым сілам не разбіваць галасы выбаршчыкаў і атрымаць пераканаўчую перамогу на выбарах.

З названых чатырох прэтэндэнтаў на прэзідэнцкую пасаду самы дастойны, несумненна, Вячаслаў Францавіч Кебіч. Гэта і арганізатарскія здольнасці, і багаты вопыт гаспадарчай, партыйнай і савецкай работы, што для будучага прэзідэнта вельмі важна. У выпадку ж перамогі Шушкевіча ці Пазняка ўсе надзеі народа на новы Саюз і аб'яднанне грашовых сістэм з Расіяй акажуцца ілюзоркамі.

Барыс СЦЯПАНАЎ,
ветэран педагагічнай працы.

ШТО З НАМІ СТАЛАСЯ?

У нумары за 20 красавіка г.г. "Звязда" паведаміла: па выніках апытання 145 настаўнікаў горада Гродні ў падтрымку А.Лукашэнкі выказалася 99 чалавек (праўда, апытанне праведзена ініцыятыўнай групай па яго вылучэнні кандыдатам у прэзідэнты — тым не менш!). Гэтая лічба мяне проста ўразіла: стала вельмі сорамна, балюча і крыўдна.

Мне сорамна за вас, мае шаноўныя калегі-педагогі, мае шаноўныя землякі-гродзенцы. Нашчадкам славутых палітычных дзеячаў і ваявод Давыда Гарадзенскага і Астафея Валовіча, мужных змагароў за волю і незалежнасць Кастуся Каліноўскага і Якуба Ясінскага, нашчадкам Адама Міцкевіча напрыканцы XX стагоддзя не патрэбна ні воля, ні незалежнасць, ні нацыянальная мова, ні культура — яны супраць усяго гэтага. Што з намі сталася, скажыце? Чаму вы, інтэлігенты, так і не хочаце ўзняцца з кален, стаць людзьмі, перастаць быць рабамі?

Для вас, як і для прэтэндэнта, якога вы падтрымліваеце, дзяржаўнасць, незалежнасць, суверэнітэт —- усё гэта пустое, непатрэбнае, — звалілася аднекуль з неба, а цяпер думай, як ад яго пазбавіцца. Сп. А.Лукашэнка, па яго словах, гатовы паўзці прасіцца, каб прынялі нас, недарэк, якія нічога самі не могуць, у склад Расіі. Ён і ездзіць, і ўвесь час просіцца,і яму ўсё роўна да каго ў Расію прасіцца: да Р.Хасбулатава, да А.Зюганова, да У.Жырыноўскага. Вось які прэзідэнт патрэбны настаўнікам Гродна! Толькі якой краіны гэта будзе прэзідэнт, калі сама Рэспубліка Беларусь перастане быць самастойнай дзяржавай? Губернатара расійскі ўрад зможа прызначыць сам. Малаверагодна, што ён спыніцца на кандыдатуры А.Лукашэнкі.

Прэтэндэнт,якога вы падтрымліваеце, цураецца беларускай мовы, ставіцца да яе з пагардай, не прызнае нашых святынь — нацыянальных сімвалаў, што сталі дзяржаўнымі сімваламі, ён прадаўжае насіць значок "Народны дэпутат БССР", ён увесь у славутым камуністычным раі. Вы з ім, настаўнікі Гродні? А значыць з тымі, хто яго кандыдатуру падтрымлівае — самыя рэакцыйныя, антыбеларускія арганізацыі?

Калі настаўнікі Гродні хочуць бачыць сп. А.Лукашэнку сваім прэзідэнтам, мне становіцца страшна за лёс іх дзяцей і іх вучняў, за лёс сваіх дзяцей і сваіх студэнтаў. Застаецца ўсё ж спадзявацца, што 99 настаўнікаў Гродна выказалі адносіны меншасці, а не большасці настаўніцтва, меншасці, а не большасці нашага грамадства.

Сяргей СІДОР,
прафесар.

БУДЗЬ ПРАЗОРЛІВЫ, МОЙ КРАЙ...

Беларусь, багатая,
шчырая, руплівая,
ты чаму гаротная?
Стань хутчэй шчасліваю! Раз
прыйшла твая пара, выбірай
гаспадара.

Лепей позна, чым ніколі, мець
нам верную руку.
Усе, хто хоча лепшай долі, давярайце Пазьняку;
ані ў радасці, ні ў скрусе
ён не здрадзіць Беларусі.

Нехта мае ўладу, грошы,
а Пазьняк — сумленне,
за яго вы галасуйце,
людцы, без сумнення.

Годзе нас карміць лухтой! Гіне
край наш хлебны...
Як ніколі, як ніхто,
нам Зянон патрэбны.

Ён, Зянон Пазьняк, на дзіва
шчыры, мужны, справядлівы,
прад людзьмі ні ў чым
не вінен, —
кіраваць такі павінен.

Веру я: Пазьняк Зянон
прэзідэнтам будзе,
Беларусі славу ён
добрую здабудзе.

Будзем сеяць, будзем жаць,
жыць мы будзем з песняй.
А злачынцы хай дрыжаць, хай
ад злосці трэснуць!

Нафта й руды ёсць у нас, маем
пават і алмаз;
і драўнінай, і пушнінай
мы — багатая краіна; родзіць
добра наша поле.
Ды не маем шчаснай долі.
Будзь празорлівы, мой край, —
незалежнасць выбірай.

Васіль ЖУКОВІЧ.

ПАКУЛЬ УЗВАЖВАЮ

Калі пачула, што на першым этапе перадвыбарнай кампаніі ажно 19 прэтэндэнтаў, не стрымалася: "І жук і жаба ў прэзідэнты лезе!" Нават мне відавочна, што сапраўдных палітыкаў з шасці кандыдатаў у прэзідэнты толькі трое: Кебіч, Шушкевіч і Пазняк. Па-рознаму можна ставіцца да іх дзейнасці і праграм, але наўрад ці хто будзе спрачацца, што гэтыя людзі ведаюць, куды яны хочуць павесці Беларусь.

За каго буду галасаваць? Пакуль вывучаю іх праграмы, узважваю ўсе "за" і "супраць". Спадзяюся, што мой голас будзе такі, як і большасці настаўнікаў, нашага народа.

Алена КЛІНЦОВА,
выхавальніца.

ІНТЭРВ'Ю З КАНДЫДАТАМ У ПРЭЗІДЭНТЫ

Станіслаў ШУШКЕВІЧ:

"Веру ў інтэлект беларускай нацыі"

— Станіслаў Станіслававіч, браць перадвыбарнае інтэрв'ю — справа няўдзячная. Усё вядома загадзя. Калі гэты матэрыял, напрыклад, для аграрнай газеты, то кандыдат, вядома, будзе іграць на інтарэсах сялян. Калі, як цяпер, для "Настаўніцкай", то вы будзеце падбіраць добрыя словы менавіта для гэтай катэгорыі.

— Ведаеце, мне не трэба наўмысна падбіраць словы, бо настаўніцай шмат гадоў працавала мая маці, Алена Людвікаўна. І я на свае вочы бачыў, якая гэта напружаная, тытанічная праца, колькі сіл і часу яна адбірае, якім неардынарным і душэўным чалавекам трэба быць, каб кожны дзень выконваць гэту справу.

— Усе кандыдаты, якія надрукавалі свае праграмы, абяцаюць, што ў хуткім часе беларусы зажывуць лепей. Але ж за шмат гадоў мы адвыклі верыць прыгожым абяцанням. Што дае вам падставы думаць, што менавіта ваша праграма"запрацуе"?

— Мая праграма грунтуецца ў першую чаргу не на жабрацкай надзеі, што нехта працягне нам руку — ці то з Усходу, ці то з Захаду. Яна будуецца на тым, што я веру ў розум і здольнасці свайго народа. Ён заўсёды быў кемлівы і гаспадарлівы, проста яму не давалі праявіць сябе гаспадаром, шмат гадоў, дзесяцігоддзяў раздзіралі нашу зямлю, смакталі яе сокі, душылі непамернымі падаткамі, гвалтоўнай калектывізацыяй.

Але я веру, што, нягледзячы ні на што, беларусы ўсё ж здолелі захаваць свае лепшыя якасці. Калі мы скінем арду гэтых старых, нядольных чыноўнікаў, дадзім нашым людзям працаваць так, як яны могуць, вы ўжо праз тры-чатыры гады ўбачыце, што Беларусь стане іншай.

— За кошт чаго?

— За кошт таго, што ўключыцца ў работу нявыкарыстаны пакуль што патэнцыял інтэлекту нацыі. Колькі было знішчана таленавітых людзей — а вы ж ведаеце, як гэта рабілася ў сталінскія часы! Гэта дзіва, што выжыў, напрыклад, мой бацька, заклейманы толькі за тое, што ён пісаў вершы на беларускай мове, — нягледзячы на ўсё гэта ў нас ёсць сёння добрая эліта нацыі. У нас дастаткова мазгоў, каб зрабіць сваё жыццё дасканалым. І тут я хачу шчыра, ад усёй душы сказаць яшчэ адно слова пра нашых настаўнікаў. Колькі б не ціснулі на іх ідэалагічнымі догмамі, яны заўжды заставаліся, перш за ўсё, Асветнікамі. Па прыкладу нашага вялікага земляка Францыска Скарыны. У нас чалавеку, які выхоўвае будучае пакаленне, плацяць недаравальна мала. І гэта дзіва, што яшчэ застаюцца інтэлігенты, якія самаахвярна служаць ідэі.

— Станіслаў Станіслававіч, але адкуль узяць высокія заробкі і настаўнікам, і інжынерам, і дактарам?

— А я нікому і не абяцаю залатыя горы. Беларусы самі заробяць і здольны зарабіць сабе на дастойнае жыццё. Трэба проста ісці тым шляхам, якім перайшлі да дабрабыту ўсе багатыя краіны свету. Трэба ўсталяваць сапраўдную рыначную эканоміку пры моцнай сацыяльнай абароне насельніцтва. Каб усе тыя, хто здольны, маглі добра зарабляць, а хто не мае магчымасці ці здароўя, атрымлівалі належную дзяржаўную падтрымку. Мы з людзьмі з маёй каманды пралічылі, што ўжо праз паўгода можна зрабіць так, каб кожны чалавек у сярэднім зарабляў не менш чым 100 — 150 долараў. Гэта — рэальна! Трэба толькі пакончыць з той бяздарнай палітыкай, якую праводзіць сённяшні ўрад. Трэба не стаяць на каленях перад суседзямі, а стабілізаваць сваю грашовую адзінку, выкарыстаць перавагу свайго геапалітычнага становішча, нарэшце, проста адчуць сябе не горшымі за іншыя нацыі.

Дарэчы, любая нацыя шануе свой інтэлект, шануе тых людзей, якія куюць адукаваную будучыню. І я ўпэўнены, што мы здолеем забяспечыць дастойны матэрыяльны ўзровень нашым настаўнікам, калі мы зробім людскай нашу эканоміку. Што трэба зрабіць найперш? Трэба, каб у нас пайшла сапраўды народная прыватызацыя, каб кожны чалавек, які ўсё жыццё карпеў на дзяржаву, атрымаў тую частку багацця, якую ён нажыў сваім жа асабістым мазалём. Каб селянін стаў селянінам, каб у яго не адбівалі ахвоту да працы — ні на саўгасным полі, ні на сваім надзеле.

— Вы думаеце, гэта магчыма? Селяніна ж столькі гадоў адвучвалі быць сапраўдным селянінам...

— І ўвогуле ж беларусаў дзесяцігоддзямі адвучвалі быць беларусамі. Папракаюць сёння нават за тое, што мы ўспомнілі пра сваю мову, гісторыю, сімвалы. Беларусы заўжды вызначаліся тым, што з павагай ставіліся да іншых народаў. Але ж дайце і нам адрадзіць сваю занядбаную спадчыну.

Я высока цаню, што на гэтай ніве робяць нашы настаўнікі. І я абяцаю, што калі я стану прэзідэнтам, то званне настаўніка, чалавека, які куе інтэлект нацыі, будзе ўзнята на той узровень, якога ён дастойны.

— У вас добрая праграма, але не ўсе вераць, што вы здолееце яе ажыццявіць, бо лічаць, што за тры гады на пасадзе Старшыні вы не здолелі выкарыстаць свае магчымасці...

— А якія ж там былі магчымасці? Што мог, тое я стараўся рабіць. Мусіць, часам і памыляўся. Бадай, найперш таму, што быў занадта даверлівы. І думаў, што можна, як кажуць "зварыць кашу" з тымі людзьмі, якія шмат гадоў прасядзелі на наменклатурных пасадах і забыліся пра інтарэсы народа. Цяпер я добра бачу: у іх адзін інтарэс — панаваць любой цаной. Але яны дарэмна думаюць, што здолелі мяне зламаць сваімі недастойнымі, бруднымі прыёмамі. За гэты час я набыў вопыт — у тым ліку і горкі — і цяпер ведаю, як адхіліць гэтых наменклатуршчыкаў ад улады і даць дарогу тым разумным, здольным, інтэлігентным людзям, якіх, дзякуй богу, у нас, на Беларусі, багата. І пабачыце, з гэтымі людзьмі ўжо праз тры — чатыры гады Беларусь стане іншай. Гэта будзе багатая, прыгожая і вольная Беларусь.

Гутарыла
Людміла ДРАЗДОВА.

ПАДАРУНАК БЕЛАРУСКАМУ І СУСВЕТНАМУ ЧЫТАЧУ

ВЫЙШАЎ У СВЕТ ШОСТЫ ТОМ ЗБОРУ ТВОРАЎ ВАСІЛЯ БЫКАВА

Як нам паведаміў дырэктар выдавецтва "Мастацкая літаратура" Серафім Антонавіч Андраюк, да 70-годдзя юбілею знакамітага беларускага пісьменніка, сусветна вядомага майстра мастацкага слова Васіля Уладзіміравіча Быкава літаратурнай грамадскасцю і выдавецтвам "Мастацкая літаратура" рыхтаваўся падарунак, які і ўвасобіўся ў 6-томным зборы твораў класіка айчыннай мастацкай літаратуры накладам у 100 тысяч пасобнікаў.

Учора, у пятніцу, убачыў свет завяршальны том збору твораў пісьменніка, прыўрочаны да 70-х угодкаў нацыянальнага песняра беларускага народа і чалавека-праўдалюбца Васіля Быкава, які выйшаў накладам у 18000 пасобнікаў.

У юбілейны збор твораў Васіля Быкава ўвайшлі лепшыя з лепшых твораў жывапісца і псіхолага-даследчыка ваеннай явы і выпрабаванняў беларускага народа на гарт ліхалеццем, у тым ліку і такія творы заключнага перад юбілеем перыяду плённай працы Васіля Быкава, як аповесць "Сцюжа", драма "Апошні шанц", шэраг апавяданняў: "Салдацкі лёс", "Дарога дадому", "Перад канцом", "На чорных лядах", "Бедныя людзі" і інш.

Убачылі свет у юбілейным зборы творчыя і лепшыя спробы вострага публіцыстычнага пяра пісьменніка, у тым ліку яго выступленні на сімпозіумах, рознага ўзроўню форумах, вечарынах, прысвечаных братам-літаратарам ад народа і змагарам за гістарычную справядлівасць і адраджэнне роднага краю Рыгору Барадуліну і іншым, днях ушанавання класікаў літаратуры братніх славянскіх народаў — угодкаў з дня смерці Аляксандра Пушкіна і іншых знакамітых дзеячаў славянскай культуры.

Уключаны ў юбілейнае выданне Васіля Быкава і прамовы на розных сходах нацыянальнай грамадскасці, як і прадмовы да многіх выданняў беларускіх літаратурных і грамадска-палітычных дзеячаў. Гэта прамовы да зборніка "Іншадумцы", "Сапраўднае аблічча", публіцыстычныя творы "Прачнёмся ж нарэшце...", "Нацыянальная еднасць — інстынкт выжывання", "Божа, дай нам волі і мудрасці".

Збор твораў у гонар 70-х угодкаў з дня нараджэння Васіля Уладзіміравіча Быкава — гэта падарунак і шырокаму сусветнаму чытачу ад беларускай культуры, беларускай нацыі і яе роднага сына.

Аляксандр АМЕЛЬЧАНКА.

Беларусачкі.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

БЫЦЦЁ

ЗАДАЧКА

Таццяна Ізяславаўна любіла свой шосты "Б". "Не клас, а вундэры", — жартавала яна, і калегі зайздросцілі старой матэматычцы. Гэта былі сапраўды незакамплексаваныя дзеці, з пачуццём уласнай годнасці, дасціпныя і здольныя.

І на гэты раз Таццяна Ізяславаўна, нічога не падазраючы, прапанавала сваім шасцікласнікам задачку. Звычайную, яе мог рашыць, напэўна, кожны. Але праз колькі хвілін замест звычайнага рабочага настрою клас апанаваў вельмі падазроны шумок. Дзіна з трэцяй парты аб нечым перагаворвалася з сяброўкай Аняй, якая сядзіць на пятай праз рад. Хлопчыкі наогул адкрыта смяяліся. "Камчатка" ж паводзіла сябе так, быццам толькі што атрымала незалежнасць.

Рабіць далей выгляд, быццам нічога не адбываецца, ужо не мела сэнсу.

— Дзеці, можа растлумачыце, што здарылася? — не вытрымала нарэшце настаўніца. — Вось ты, Дзіна, калі ласка...

— Нічога асаблівага, Таццяна Ізяславаўна, — аж пачырванела цыганаватая Дзіна. — Задачку рашаем.

— Ну дык і рашайце. Ці не зразумелі нешта?

— Ды не, лёгкая задачка. Толькі вось заспрачаліся мы: калі было тое, аб чым ва ўмове напісана?

— Тады давайце разам разбірацца, — прапанавала настаўніца. Яна так робіць заўсёды, калі ўзнікае замінка. І пачала чытаць задачку:

"Фотаапарат каштаваў — 60 рублёў. Гэта цана была зніжана на 15 працэнтаў, а праз нейкі час новая цана зноў была зніжана на 12 працэнтаў. Колькі стаў каштаваць фотаапарат пасля другога зніжэння?"

Ну вось ён, "падводны камень", здагадалася настаўніца — смешныя цэны, паслядоўнае зніжэнне... А і сапраўды было такое. Нават на памяці гэтых дзяцей. Трэба неяк выкручвацца са становішча. Але як? Сказаць, што ўчора яна так і не здолела купіць бохан хлеба: не было ў бліжэйшых магазінах. Што ўжо тыдзень не патрапіць на смятану. А як з'ездзіць у Чэлябінск да ўнучкі, якую ўжо больш года не бачыла...

Клас чакаў. А настаўніца не ведала, што сказаць гэтым разумнікам. Таццяна Ізяславаўна, мабыць, першы раз у жыцці пайшла на няшчырасць.

— Ведаеце, — неяк па-старэчы, асцярожна прысеўшы на мяккі стул, прамовіла яна, — тэма гэта складаная, а часу да званка ўжо няшмат. Таму давайце дамовімся так: адкладзем нашу размову да наступнага разу. А цяпер паглядзім наступную задачку. Вось гэту.

Ва ўмове было напісана: "У хлопчыка было 60 капеек. На марожанае ён патраціў 25 працэнтаў гэтых грошай. Колькі каштуе марожанае? Колькі грошай у яго засталося?".

Рашаць і гэту задачку не давялося: празвінеў выратавальны званок.

Вось так бы і ў дарослым жыцці. Але няма, на жаль, такога званка, які адтэрмінаваў бы адказы на пякучыя пытанні.

Аляксандра БАРАНОЎСКАЯ.

Віцебск.

ЧАРГОВЫ НУМАР ЗБОРНІКА

У чэрвеньскім нумары Зборніка нарматыўных дакументаў Міністэрства адукацыі прыводзяцца чарговыя рашэнні атэстацыйнай калегіі пры Міністэрстве адукацыі аб прысваенні званняў прафесара і дацэнта.

У гэтым нумары можна пазнаёміцца з наступнымі загадамі Міністэрства адукацыі: "Аб зацвярджэнні Інструкцыі па вядзенні дакументацыі ў міжшкольных вучэбна-вытворчых камбінатах працоўнага навучання і прафесіянальнай арыентацыі вучняў", "Аб зацвярджэнні палажэнняў аб педагагічным (метадычным) савеце, прадметнай (цыклавой) камісіі, аддзяленні сярэдняй спецыяльнай навучальнай установы", "Аб зацвярджэнні Інструкцыі аб парадку вырабу, захавання, уліку і выдачы дакументаў аб адукацыі выпускнікам базавых, сярэдніх агульнаадукацыйных школ, прафесіянальна-тэхнічных навучальных устаноў, сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь", "Аб прыкладным палажэнні аб савеце агульнаадукацыйнай школы Рэспублікі Беларусь", "Аб выніках атэстацыі ліцэя пры Беларускім дзяржаўным універсітэце", "Аб выніках атэстацыі гімназіі № 2 Брэста і Мінскай беларускай нацыянальнай гімназіі № 198", "Аб зацвярджэнні Палажэння аб парадку замяшчэння пасад педагагічных работнікаў у гімназіях і ліцэях Рэспублікі Беларусь".

Даводзіцца да ведама педагагічных работнікаў сумесны загад Міністэрства сельскай гаспадаркі і харчавання Рэспублікі Беларусь і Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь "Аб зацвярджэнні Палажэння аб парадку атэстацыі і прысваення кваліфікацыі асобам, якія навучаюцца прафесіі трактарыста-машыніста".

Аб ходзе работы па выкананні Закона "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", Дзяржаўнай праграмы развіцця беларускай мовы і іншых нацыянальных моў у прафесіянальна-тэхнічных навучальных установах гаворыцца ў адпаведным указанні Міністэрства адукацыі.

Друкуецца новы нарматыўны дакумент аб падрыхтоўцы ў сярэдніх спецыяльных навучальных установах планаў работы і дакументацыі да пачатку семестра, даецца вычарпальная інфармацыя аб адносінах дзяржаўных навучальна-выхаваўчых устаноў да дзіцячых арганізацый і аб'яднанняў.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ.

НАРОДНЫ КАЛЯНДАР

"Мы заўём вянкі, ды на ўсе святкі..."

На заканчэнне мая — першую палову чэрвеня прыпадае цэлы цыкл вясенніх святаў і прысвяткаў, вядомых пад агульнаю і найбольш вядомай у Беларусі назваю — Тройца, якая адзначаецца на пяцідзесяты дзень пасля Вялікадня (у гэтым годзе — 19 чэрвеня). Свята Тройца, як і яе сінонімы Сёмуха, Сёмік — сёмы тыдзень пасля Вялікадня, мае хрысціянскае паходжанне і святкавалася ў гонар сашэсця Святога Духа на апосталаў, пасля чаго ім было суджана несці ў народ праўду пра вучэнне Ісуса Хрыста і хрысціянскую рэлігію. Менавіта Бог-бацька, Бог-сын і Святы Дух і ўтвараюць святую тройцу, трыадзінства, якое прызнаецца ў хрысціянскім свеце як пачатак усіх пачаткаў.

Але нават і цяпер у народнай лексіцы захаваліся і іншыя назвы гэтых дзён — Зялёныя святкі, Зелянец, Граная "нядзеля", Русальны тыдзень, якія маюць сваё паходжанне з язычніцкай рэлігійнай плыні і звязаны з ўяўленнямі нашых далёкіх продкаў аб прыродзе і ўвогуле акружаючым іх свеце. "Зелянец — вясне канец" — так здавён ахарактарызаваў чалавек гэтыя дні. Вясна саступала свае правы лету, адсюль і назва Граны тыдзень (грань — мяжа паміж вясною і летам).

Беларус — земляроб душою і асноўнай накіраванасцю сваёй дзейнасці — заўсёды пільна назіраў за прыродай, адчуваў сябе часцінкай гэтай прыроды, усведамляючы залежнасць свайго жыцця і існавання на зямлі толькі ад яе. Таму калі сонейка добра прагрэла сваім цяплом зямельку, упрыгожыла зелянінай палі і лясы, калі нарэшце была закончана пасяўная, трэба было памаліцца Багам і добрым Духам, заручыцца іх падтрымкай і садзеяннем, каб, як апявалася ў траечных песнях, былі "годы добрыя", "жыта густое", "ячмень каласісты", "авёс расісты", "грэчка чорная", "капуста белая". У язычніцкія часы многія рытуалы гэтага перыяду былі звязаны з ахвярапрынашэннямі раслиннасці Духам і Багам.

Абрадавы комплекс траечных свят адзначаўся на працягу амаль двух тыдняў. У суботу перад Тройцаю спраўлялі траечныя (духаўскія, летнія) Дзяды: трэба было сустрэцца з Духамі продкаў, пачаставаць іх, выказаць ім сваю любоў і падзяку, каб, як уяўлялі сабе беларусы, атрымаць і іхнюю дапамогу і спрыянне ў вясенне-летні перыяд у паўсядзённых гаспадарчых і земляробчых справах. З гэтай мэтай на Віцебшчыне і ў некаторых раёнах Магілёўшчыны хадзілі да магіл памёршых, прыбіралі магілкі родных, абкладвалі іх дзёрнам, садзілі кветкі, а потым рабілі абедзенны стол, за якім маліліся Богу, выказвалі ў галашэннях розныя прашэнні да іх. У іншых рэгіёнах Беларусі Духаўскія дзяды адзначаюцца дома ў кругу сям'і.

У гэты ж дзень упрыгожвалі зелянінай хату: знадворку і ўнутры абтырквалі яе галінкамі бярозы, клёну, ясеню, граба, каліны, рабіны і іншых культавых дрэў. Гэты звычай і сёння называецца "вешаць май". Пазней засохшыя галінкі мая спальвалі на купальскіх вогнішчах, а ў тых мясцовасцях, дзе Купалле не адзначалася, іх утырквалі пад страхою хлява і захоўвалі да восені як сродак ад навальнічных пажараў і буры.

У Старадарожскім раёне ў вёсках, дзе не палілі купальскія агні, вечарам перад Тройцаю імкнуліся ўкрасці ў якога-небудзь гаспадара стары вулей. А на Тройцу вечарам яго спальвалі на выгане ці каля жыта. Вакол такога агню вадзілі карагоды і наладжвалі гулянні, падобныя купальскім. Прызначэнне рытуала мясцовыя сяляне тлумачаць так: "Калі добры агонь, дык будуць пчолы радзіць і раіцца вельмі добра".

У нядзелю моладзь хадзіла ў лес завіваць вяночкі і куміцца. Вяночкі завівалі з галінак бярозы, чаромхі і пахучай зеляніны: аеру, букавіцы, любісціку, палыну і іншых, што мелі культавае значэнне ў славянскім побыце. Гэтыя абрадавыя дзеянні маюць на Беларусі шматлікія лакальныя асаблівасці.

У адных месцах колькасць вянкоў адпавядала колькасці ўхажораў, што заляцаліся да дзяўчыны, у другіх плялі вянкі адпаведна колькасці членаў сям'і, але кожны вяночак адпавядаў канкрэтнаму чалавеку. Вяночкі развешвалі ў лесе на бярозках і пакідалі там на ўвесь тыдзень. Вакол кожнай такой бярозкі вадзілі карагоды, спявалі песні:

Пойдзем, дзевачкі,
Мы ў гай гуляць.
Мы ў гай гуляць,
Вянкі завіваць.
А заўём вянкі,
Ды на ўсе святкі,
Ды не ўсе святкі
На Духоўскія... .

Для абраду кумавання завівалі вершаліны дзвюх бярозак, перапляталі іх паміж сабою. Потым дзяўчаты ці маладзіцы разбіваліся па парах і, прайшоўшы пад гэтымі бярозкамі, абдымаліся і цалаваліся. Пакуміўшыся, станавіліся ў адзін вялікі карагод і спявалі траечныя песні.

Пастушкі ў дзень Тройцы завівалі вяночкі і вешалі іх на рогі каровам. Вечарам гаспадары за гэта надзялялі пастушкоў рознымі прысмакамі і гарэлкай.

Кожны дзень на гэтым тыдні меў у жыцці беларуса сваё значэнне. У панядзелак, згодна хрысціянскага календара, адзначалася сашэсце Святога Духа. Сяляне ў Духаў дзень насілі ў царкву кветкі і расліны, якія асвянцалі і потым захоўвалі ў сябе цэлы год.

У аўторак святкавалі "конскі Вялікдзень": гэты дзень на конях не працавалі, а ў канюшнях запальвалі свечкі "за іх здароўе".

У сераду на Палессі і ў некаторых пагранічных з ім раёнах Заходняй і Цэнтральнай Беларусі праводзілі рытуалы, звязаныя са здабываннем і ўшанаваннем агню, які, па ўяўленнях продкаў, быў дадзены ў карыстанне чалавеку Багамі і які мог стаць у яго "жытле" як добрым, так і злосным, усезнішчальнікам, што асаблівае значэнне мела непасрэдна ў летнія спякотныя і навальнічныя дні. Гэты ж дзень называлі яшчэ Градавая серада, у якую катэгарычна забаранялася працаваць, а праводзілі рытуалы і маленні да Багоў, каб град і навальніцы ў летні перыяд не нарабілі шкоды на сялянскіх палях.

У чацвер спраўлялі абрады выклікання дажджу, каб не было засухі летам. На Гомельшчыне маладыя цешыліся, абліваючы адзін аднаго вадою. Гэты звычай так і называюць у народзе — абліваха.

У нядзелю хадзілі ў лес развіваць завітыя бярозкі і глядзець свае вяночкі, якія потым неслі да ракі ці возера і пускалі на ваду. Па вяночках гадалі аб лёсе таго чалавека, на якога ён быў завіты: калі вяночак засох ці патануў у вадзе — гэта прадказвала няшчасце, а чый вяночак быў зялёны і свежы і плыў па вадзе, таму выпадала спаўненне жаданняў і спрыянне ва ўсіх справах. Нярэдка па вяночках дзяўчаты гадалі аб уласным лёсе, аб будучым замужжы, аб каханні.

Вяночкі, карагоды, розныя рухі ў час танцаў (напрыклад, абыходы адзін аднаго) — гэта сімволіка магічнага круга, які, на думку нашых продкаў, павінен быў засцерагчы і засланіць чалавека, яго сям'ю, гаспадарку, палі ад розных стыхій прыроды, злых чараў ведзьмакоў і здзекаў злых Духаў.

З траечнымі днямі былі звязаны ў народзе шматлікія павер'і і забароны: да Сёмухі нельга было рабіць бярозавыя венікі, на працягу траечнага тыдня нельга было гарадзіць плот ці рамантаваць бароны, каб "не радзілася хатняя жывёла выродлівага выгляду", на гэтым тыдні забаранялася купацца і г.д.

Траечныя абрады і рытуалы значна дапаўняе і надае ім эстэтычнае і мастацкае ўвасабленне песенная паэзія беларусаў гэтага перыяду. У траечных песнях перадаецца багатая гама вобразаў і хараства расквітнеўшай прыроды, любові чалавека да яе і замілавання ёю на фоне мілагучнай і прыгожай мелодыкі траечнага песеннага цыкла.

Уладзімір СЫСОЎ,
фалькларыст, кандыдат філалагічных навук.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

ПАНЯДЗЕЛАК, 20 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

11.25 Праграма перадач. 11.30 "Па дарогах "Слова аб палку Ігаравым". Дакументальны фільм Беларускага тэлебачання. 12.00 Пад купалам Сусвету. 12.10 Дзелавы веснік. 12.25 "Я жыву, каб убачыць Вас". Кампазіцыя па вершах беларускіх паэтаў. 13.00 Пяць хвілін на жарты. 13.05 Мультфільмы "Фэт Фрумас і Сонца", "Кубік", "Давайце мяняцца". 13.30 Навіны. 15.40 Праграма перадач. 15.45 Педагагічны экран. Міждзяржаўная алімпіяда школьнікаў па інфарматыцы. 16.00 Абласныя навіны. 16.15 Мультфільмы "Каратышкі з Кветкавага горада". "Нязнайка-паэт". 16.50 Навіны. 17.00 "Непрыручаная птушка". Дакументальны фільм Беларускага тэлебачання. 17.20 Праграма перадач. 17.25 Навіны Бі-бі-сі. 18.00 "Кола лёсу". Кінанарыс. 18.10 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Вялікая Айчынная". Шматсерыйны дакументальны фільм. 4-я серыя "Партызаны". 19.00 Трыбуна кандыдата ў прэзідэнты. 19.40 "Ахоўваецца дзяржавай". Тэлевізійны дакументальны фільм. 20.00 Трыбуна кандыдата ў прэзідэнты. 20.40 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 Спартыўны тэлекур'ер. 21.55 Пяць хвілін на жарты. 22.00 Студыя "Тэлесябрына". "Імгненне шчырасці". 22.05 "Джанга". Мастацкі фільм (Італія). 23.40 Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя. 23.45 НІКа. 23.55 Надвор'е. 00.05 Пад купалам Сусвету.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

16.40 Міждзяржаўная тэлерадыёкампанія "Мір". 17.00 Навіны. 17.25 Грэцыя: так жыць можна. 17.55, 20.35 Надвор'е. 13.00 Гадзіна пік. 18.25 "Дзікая ружа". Тэлесерыял (Мексіка). 18.55 Лідэр. 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.45 Імгненне вялікага футбола. 21.00 Прэс-клуб. 22.20 Замак мастацтваў. 22.55 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Бразіліі — зборная Расіі. Трансляцыя з ЗША. У перапынку (23.50) — Навіны. 0.55 Прэс-экспрэс.

КАНАЛ "РАСІЯ"

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі. 6.20 Патрабуюцца... патрабуюцца... 6.30 Формула-730. 7.00 Час дзелавых людзей. 7.30 Сам сабе рэжысёр. 8.00 Сусветныя навіны Эй-бі-сі. 8.25 Чароўны куфэрачак. 8.35 Ваша права. 8.50 Ранішні канцэрт. 9.05 "Беражыце цётку Шуру". Дакументальны фільм. 9.35 Тэлегазета. 9.40 Сялянскае пытанне. 15.20 Бізнес у Расіі. 15.50 Там-там навіны. 16.05 Новая лінія. "Урача выклікалі?" 16.20 "Музей ля Растральных калон". 16.50 Выратаванне 911. 17.45 Прыгоды ваўчэра. 18.05 Свята кожны дзень. 18.15 Экспацэнтр прадстаўляе. 18.25 Рэтра-шлягер. Ю.Візбар. 19.25 Падрабязнасці. 19.35 Чэмпіянат свету па футболе. Камерун — Швецыя. Перадача з ЗША. 21.30 Без рэтушы. 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 Прыватная калекцыя. "Чорнае. Белае. Каляровае".

АЎТОРАК, 21 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.55 Праграма перадач. 8.00 Раніца рэспублікі. 8.10 Эканаміст. 8.20 Надвор'е. 8.30 "Да вас, сучаснікі мае..." Дакументальны фільм Беларускага тэлебачання. Частка 1-я. 9.30 Пад купалам Сусвету. 9.40 Пяць хвілін на жарты. 9.45 "Джанга". Мастацкі фільм. 11.20 "Нов і К"-топ-10. 12.20 "Асляня-агароднік". Мультфільм. 12.35 "Хор". Фільм-канцэрт Беларускага тэлебачання. 13.30 Навіны. 15.45 Праграма перадач. 15.50 Эканаміст. 16.00 Абласныя навіны (Віцебск). 16.15 Мультфільмы "Як Знайка паветраны шар прыдумаў", "Паветранае падарожжа". 16.50 Навіны. 17.00 Палітычны калейдаскоп. Нацыянал-дэмакратычная партыя Беларусі. 17.25 Навіны Бі-бі-сі. 18.05 Зачытайце маё пісьмо... 18.10 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Вялікая Айчынная". Шматсерыйны дакументальны фільм. 5-я серыя "На Усход". 19.00 Трыбуна кандыдата ў прэзідэнты. 19.40 "Партрэт на фоне замка". Тэлевізійны дакументальны фільм. 20.00 Трыбуна кандыдата ў прэзідэнты. 20.40 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Тэлесерыял. 10-я серыя. 22.35 Пяць хвілін на жарты. 22.40 Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя. 22.45 Тэлевізійны Дом кіно. "Сямейная парачка". 23.45 НІКа. 23.55 Надвор'е. 0.05 Пад купалам Сусвету. 0.15 Футбол. Міжнародны таварыскі матч. Алімпійская зборная Беларусі — алімпійская зборная Грузіі. 2-гі тайм.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

5.15 Ранішняя размінка. 5.30 Раніца. 7.45 Агляд рынку нерухомай маёмасці. 8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 22.45 Навіны. 8.20 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 9.10 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Бразіліі — зборная Расіі. Перадача з ЗША. 10.50, 0.55 Прэс-экспрэс. 11.20 Што? Дзе? Калі? 14.25 Прадпрымальнік. 15.00 Справа. 15.10 "Прыгоды Тома Соера". Мультсерыял (Японія). 15.40 Паміж намі, дзяўчынкамі... 16.00 Рок-урок. 16.40 Планета. Французскія спецыялісты: поспехі і пралікі. 17.25 Яшчэ раз аб прыватызацыі. 17.35 Тэхнадром. 17.45 Знак пытання. 17.55, 20.35 Надвор'е. 18.00 Гадзіна пік. 18.25 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 18.55 Тэма. 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.45 З першых рук. 20.55 "Вікторыя". Фестываль салдацкай песні. 22.10 На X Міжнародным конкурсе імя П.І.Чайкоўскага. 22.30 Аўта-шоу. 22.55 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Германіі — зборная Іспаніі. Трансляцыя з ЗША. У перапынку (23.50) — Імгненне вялікага футбола.

КАНАЛ "РАСІЯ"

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі. 6.20 Патрабуюцца... патрабуюцца... 6.30 Формула-730. 7.00 Час дзелавых людзей. 7.30 Чароўны куфэрачак. 7.40 Сусветныя навіны Эй-бі-сі. 8.10 Чэмпіянат свету па футболе. Галандыя — Саудаўская Аравія. Перадача з ЗША. 15.20 Мульці-пульці. "Ромка, Фомка і Артос". 15.50 Там-там навіны. 16.05 Тэлегазета. 16.10 Новая лінія. 16.55 М-трэст. 17.10 Гаспадар. 17.40 Свята кожны дзень. 17.50 Рубяжы. 18.05 Майстар. "Арцёмаў. Рэквіем". Частка 3-я "Вечны спакой". 19.25 Чэмпіянат свету па футболе. Аргенціна — Грэцыя. Трансляцыя з ЗША. У перапынку — Падрабязнасці. 21.25 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 Экран крымінальных паведамленняў. 23.05 Новы ілюзіён. Вершы З.Набокава. 23.35 Званы Расіі.

СЕРАДА, 22 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.55 Праграма перадач. 8.00 Раніца рэспублікі. 8.10 Пяць хвілін на жарты. 8.15 Надвор'е. 8.25 "Да вас, сучаснікі мае..." Дакументальны фільм Беларускага тэлебачання. Частка 2-я. 9.35 Пад купалам Сусвету. 9.45 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Тэлесерыял. 10-я серыя. 10.45 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Поле памяці". Дакументальны фільм Беларускага тэлебачання. 12.30 "Гэта ўсё..." Юрый Шаўчук і група "ДДТ". 13.15 "Чароўная торбачка". Мультфільм. 13.30 Навіны. 14.55 Праграма перадач. 15.00 Відзьма-нявідзьма. Навіны кіна-відэа-аўдыё. 16.00 Абласныя навіны (Гомель). 16.15 "Пяць калец над Гомелем". III спартыўны фестываль, прысвечаны 100-годдзю алімпійскага руху. Перадача з Гомеля. 16.45 Навіны. 16.55 "Лібералі-дэмакраты: хто яны". 17.20 Праграма перадач. 17.25 Навіны Бі-бі-сі. 18.00 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Вялікая Айчынная". Шматсерыйны дакументальны фільм. 6-я серыя "Вайна ў Арктыцы". 18.50 Дзесяць хвілін плюс стагоддзе. 19.00 Творчае маладзёжнае аб'яднанне "Крок". "Пяць зорак". Тэлегульня. 19.55 Дыялог. Прымае ўдзел віцэ-прэзідэнт Саюза прадпрымальнікаў Беларусі А.С.Патупа. 20.25 Пяць хвілін на жарты. 20.30 Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя. 20.35 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Тэлесерыял. 11-я серыя. 22.35 Пад купалам Сусвету. 22.45 Тэлевізійны Дом кіно. Сустрэча з артыстамі У.Гасцюхіным і А.Міхайлавым. 23.05 Студыя "Тэлесябрына". "Тысяча сто восем дзён вайны". 23.35 НІКа. 23.45 Надвор'е.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

5.15 Ранішняя размінка. 5.30 Раніца. 7.45 Агляд рынку нерухомай маёмасці. 8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Навіны. 8.20 Мультфільм. 8.30 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 9.50 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Германіі — зборная Іспаніі. 2-гі тайм. Перадача з ЗША. 10.00 Сёмае неба. 10.50, 0.55 Прэс-экспрэс. 11.30 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Нігерыі — зборная Балгарыі. Перадача з ЗША. 14.25 Прадпрымальнік. 15.00 Дзелавы веснік. 15.10 Ты помніш, таварыш... 15.55 Вам, ветэраны. Канцэрт. 16.10 "Лятаючы дом". Мультсерыял. 16.40 Міждзяржаўная тэлерадыёкампанія "Мір". 17.25 Мініяцюра. 17.45 Азбука ўласніка. 17.55, 20.35 Надвор'е. 18.00 Гадзіна пік. 18.25 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 18.55 "Дарагія мае, франтавыя артысты..." 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.45 Маналог. 20.55 Да 50-годдзя Перамогі. "Клічу жывых..." Мастацкі фільм. "Салдаты". 22.55 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Румыніі — зборная Швейцарыі. Трансляцыя з ЗША. У перапынку (23.50) — Навіны.

КАНАЛ "РАСІЯ"

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі. 6.20 Патрабуюцца... патрабуюцца... 6.30 Формула-730. 7.00 Час дзелавых людзей. 7.30 Добрай раніцы. "Снеданне для чэмпіёнаў". 8.00 Сусветныя навіны Эй-бі-сі. 8.30 Ранішні канцэрт. 8.45 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 9.35 Тэлегазета. 9.40 Сялянскае пытанне. 15.20 Там-там навіны. 15.35 "Гісторыя адной карціны". Тэленарыс. 15.45 Новая лінія. "Далёкі Усход". 16.30 "Жанчыны свету". 17.00 Кінафестываль: Дзень Перамогі. "22 чэрвеня, 1941". Дакументальны фільм цыкла "Вялікая Айчынная". 18.00 Свята кожны дзень. 18.10 L-клуб. 19.25 Падрабязнасці. 19.35 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 20.25 Фільм-прэм'ер. 20.40 Тэлевізійны тэатр Расіі. В.Астаф'еў. "Адзін сярод Расіі". Прэм'ера. 21.20 На палітычным Алімпе. 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 "Невядомыя старонкі з жыцця разведчыка". Мастацкі фільм.

ЧАЦВЕР, 23 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.55 Праграма перадач. 8.00 Раніца рэспублікі. 8.10 "Ансамбль танца Рэспублікі Беларусь". Фільм-канцэрт. 8.50 Край. "Паэт і муза". Паўліна Мядзёлка — купалаўская Паўлінка. 9.20 "Прыгоды капітана Урунгеля". Мультфільмы 1-ы і 2-гі. 9.40 "Беларускі вакзал". Мастацкі фільм. 11.20 "Беларускія напевы". Фільм-канцэрт. 11.50 Дакументальны фільм. 12.25 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. Канцэрт майстроў мастацтваў. 13.30 Інфармацыйны выпуск. 13.40 Старты студэнтаў. Чэмпіянат па лёгкай атлетыцы студэнтаў Беларусі і Польшчы. 14.10 "Лёгкі хлеб". Мультфільм. 14.20 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Слова". Выступленне П.Пранузы. 14.35 Паэтычная гасцёўня. Вершы беларускіх паэтаў чытае М.Казінін. 15.05 "Шырока вядомыя ў вузкіх колах..." Беларускія анімацыйныя фільмы. 15.35 Праграма перадач. 15.40 Радавод. "Што ні край, то свой звычай". Перадача 1-я. 16.35 Інфармацыйны выпуск. 16.45 "Усе мы родам з дзяцінства". Гала-канцэрт лаўрэатаў I Рэспубліканскага тэлевізійнага фестывалю юных талентаў. Частка 2-я. 18.10 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Вялікая Айчынная". Шматсерыйны дакументальны фільм. 7-я серыя "Абарона Сталінграда". 19.00 Да 100-годдзя алімпійскага руху. Сустрэча для вас. Прымае ўдзел Прэзідэнт Нацыянальнага алімпійскага камітэта У.Рыжанкоў. Прамая лінія. 19.45 "І пакуль на зямлі не пагасне каханне..." Фільм-канцэрт Беларускага тэлебачання. 20.15 Медінфа. Рэпартаж з Беларускага НДІ кардыялогіі. 20.25 Пяць хвілін на жарты. 20.30 Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя. 20.35 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Заключная серыя. 22.35 Пад купалам Сусвету. 22.45 НІКа. 22.55 Надвор'е. 23.05 Творчае маладзёжнае аб'яднанне "Крок". Студыя "Формула"; "Поп-пілот". Інфармацыйна-музычная праграма.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

5.15 Ранішняя размінка. 5.30 Раніца. 7.45 Агляд рынку нерухомай маёмасці. 8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 22.50 Навіны. 8.20 Паглядзі, паслухай... 8.40 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 9.05 У свеце жывёл. "Жыццё заапаркаў" (ЗША). 9.40 Мультфільм. 9.50 Тэніс. Уімблдонскі турнір. Перадача з Англіі. 10.50, 0.55 Прэс-экспрэс. 11.20 "Джыўс і Вустэр". Тэлесерыял (Англія). 14.25 Прадпрымальнік. 14.55 Як дабіцца поспеху. 15.10 "Хто там?" Кароткаметражны мастацкі фільм. 15.30 Джэм. 16.00 ...Да 16 і старэйшым. 16.40 За кулісамі. Каспій — агульны бераг пяці дзяржаў. 17.25 Загадка СБ. 17.35 На X Міжнародным конкурсе імя П.І.Чайкоўскага. 17.55, 20.35 Надвор'е. 18.00 Гадзіна пік. 18.25 "Дзікая ружа". Тэлесерыял. 18.55 Клуб "Белы папугай". 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.45 Лато "Мільён". 21.10 "Пекінская бландзінка". Мастацкі фільм (Францыя). 22.55 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Італіі — зборная Нарвегіі. Трансляцыя з ЗША. У перапынку (23.50) — Імгненні вялікага футбола.

КАНАЛ "РАСІЯ"

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі. 6.20 Патрабуюцца... патрабуюцца... 6.30 Формула-730. 7.00 Час дзелавых людзей. 7.30 Відзапаэзія. Ганна Ахматава. Частка 1-я. 7.40 Сусветныя навіны Эй-бі-сі. 8.10 Чэмпіянат свету па футболе. ЗША — Калумбія. Перадача з ЗША. 10.10 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 15.20 Студыя "Рост". 15.50 Там-там навіны. 16.05 Відзапаэзія. Ганна Ахматава. Частка 2-я. 16.15 Хроніка нацыянальнай палітыкі. 17.00 Будні. 17.45 Свята кожны дзень. 17.55 У свеце аўта- і мотаспорту. 18.25 Свая гульня. 19.25 Падрабязнасці. 19.35 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 20.25 Пяць хвілін пра добрае жыццё. 20.30 Шостае пачуццё. 21.00 Звычайная справа. 21.20 Вечар у кабарэ "Бязглуздзіца". 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 Экран крымінальных паведамленняў. 23.05 Свет мастацтва Мікалая Лансерэ. 23.30 Ад Баха да Гершвіна.

ПЯТНІЦА, 24 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.55 Праграма перадач. 8.00 Раніца рэспублікі. 8.10 Эканаміст. 8.20 Надвор'е. 8.30 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Тэлесерыял. 11-я серыя. 9.30 Пяць хвілін на жарты. 9.35 Пад купалам Сусвету. 9.45 На экране — дэтэктыў. "Сенсацыя". Заключная серыя. 12.10 Старты студэнтаў. Чэмпіянат па лёгкай атлетыцы студэнтаў Беларусі і Польшчы. 12.40 Дзесяць хвілін плюс стагоддзе. 12.50 Майстэрня. "Вобразы вабяць след за сабою". 13.30 Навіны. 15.00 Праграма перадач. 15.05 Для школьнікаў. Падлетак і закон. 15.50 Эканаміст. 16.00 Абласныя навіны (Магілёў). 16.15 "Памяці тых, хто не вярнуўся". Скульптар Ю.Паўлаў. 16.25 Навіны. 16.35 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Вялікая Айчынная". Шматсерыйны дакументальны фільм. 8-я серыя "Перамога Сталінграда". 17.25 Навіны Бі-бі-сі. 18.00 Футбол. Кубак Беларусі. "Дынама" (Мінск) — "Фандок" (Бабруйск). 19.50 У добры час! Аб правілах прыняцця ў ВНУ, сярэднія спецыяльныя ўстановы, ПТВ. Прамая лінія. 20.30 Студыя "Тэлесябрына". "Падарункі на добры настрой". 20.40 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 Пяць хвілін на жарты. 21.40 "Таміра" прапануе: "Лэдзі Макбет Мцэнскага павета". Мастацкі фільм. 23.05 Рэйтынг. 23.20 Кантакт: адрасы, прапановы, інфармацыя. 23.25 НІКа. 23.40 Надвор'е. 23.50 Пад купалам Сусвету.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

5.15 Ранішняя размінка. 5.30 Раніца. 7.45 Новы старт. 8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Навіны. 8.20 Сарока. Дзіцячая інфармацыйная праграма. 8.40 "Гарачаў і іншыя". Тэлесерыял. 31-я серыя "Цар малпаў вяртаецца". 9.10 Дапамажы сабе сам. 9.40 "Салодкая рэпа". Мультфільм. 9.50 Тэніс. Уімблдонскі турнір. Перадача з Англіі. 10.50, 0.55 Прэс-экспрэс. 11.20 "Джыўс і Вустэр". Тэлесерыял. 14.25 Прадпрымальнік. 14.55 Бізнес-клас. 15.10 Фільм-дзецям. "Хітрыкі гарэзы". 16.20 "Кот у каўпаку". Мультфільм. 16.30 За кулісамі. Расія — Украіна. Шлях да згоды. 16.50 Азбука ўласніка. 17.25 Чалавек і закон. 17.55, 20.35 Надвор'е. 18.00 Рэха тыдня. 18.20 "Гарачаў і іншыя". Тэлесерыял. 31-я серыя "Цар малпаў вяртаецца". 18.50 Поле цудаў. 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.45 Чалавек тыдня. 21.05 "Дэн Огаст". Тэлевізійны мастацкі фільм (ЗША). Фільм 8-ы. 22.05 "Погляд" з А.Любімавым. 22.55 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Бразіліі — зборная Камеруна. Трансляцыя з ЗША. У перапынку (23.50) — Навіны.

КАНАЛ "РАСІЯ"

6.00, 10.00, 15.00, 19.00, 22.20 Весткі. 6.20 Патрабуюцца... патрабуюцца... 6.30 Формула-730. 7.00 Час дзелавых людзей. 7.30 Пасхалі. 7.40 Сусветныя навіны Эй-бі-сі. 8.10 Чэмпіянат свету па футболе. Карэя — Балівія. Перадача з ЗША. 10.10 "Санта-Барбара". Мастацкі фільм. 15.20 Студыя "Рост". 15.50 Там-там навіны. 16.05 Ваенны кур'ер. 16.20 Новая лінія. "Жыццё без жорсткасці". 16.50 Дыснеі па пятніцах. "Пастка для бацькоў". Мастацкі фільм. 1-я серыя. 17.45 Свята кожны дзень. 17.55 Ніхто не забыты. 18.00 Музыка ўсіх пакаленняў. 18.30 Я — лідэр. 19.25 Чэмпіянат свету па футболе. Мексіка — Ірландыя. Трансляцыя з ЗША. У перапынку — Падрабязнасці. 21.30 Поўня. 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 З залы Вярхоўнага суда РФ. 23.05 "Ілюзія смерці". Мастацкі фільм.

СУБОТА, 25 ЧЭРВЕНЯ

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.55 Праграма перадач. 8.00 Раніца рэспублікі. 8.10 Пяць хвілін на жарты. 8.15 "Таміра" прапануе: "Лэдзі Макбет Мцэнскага павета". Мастацкі фільм. 9.40 Пад купалам Сусвету. 9.50 паказвае Гомель. 10.50 "Сталіца". Тэлечасопіс. 11.10 "Мне не хапае вас, настаўнік..." Памяці заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі Л.С.Мухарынскай. 12.00 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Я родам з дзяцінства". Мастацкі фільм. 13.40 Дзесяць запаведзяў. Перадача 8-я. 14.10 Расказы пра кікбоксінг. 14.40 Планета людзей. Міжнародная праграма. 15.10 Наталі. Праграма для жанчын. 15.40 Чэмпіянат свету па матагонках. 16.40 Папараць-кветка. Шоу-віктарына для школьнікаў. 17.40 Да 50-годдзя вызвалення Беларусі. "Так гэта было..." Расказвае Іван Фёдаравіч Хандогін, былы артылерыст. 18.05 Мультсерыял для дзяцей і дарослых. 15-я серыя. 18.35 "Пачатак". Мінскі абласны тэатр у Маладзечне. 19.30 "Нов і К"-топ-10. 20.30 Пяць хвілін на жарты. 20.35 Калыханка. 21.00 Панарама. 21.35 "Зоркі" на экране. "Адзін раз схлусіўшы". Мастацкі фільм. 23.10 Пад купалам Сусвету. 23.20 НІКа. 23.30 "Каскад". Кантакт, інфармацыя, рэклама. 23.45 Відзьма-нявідзьма. Навіны кіна-відэа-аўдыё.

КАНАЛ "АСТАНКІНА"

6.30 Ранішняя размінка. 6.45 Суботняя раніца дзелавога чалавека. 7.15 У свеце матораў. 7.45 Слова пастыра. 8.00 "Марафон-15" — малышам. 8.30 Міждзяржаўная тэлерадыёкампанія "Мір". 9.55 Ранішняя пошта. 10.25 Я — жанчына. 10.55 Навіны культуры. 11.05 Смак. 11.20 "Героі — пасынкі". Дакументальны фільм. 12.15 Знак пытання. 12.25 Тэніс. Уімблдонскі турнір. Перадача з Англіі. 13.05 Пераадоленне. Перадача для інвалідаў вайны, працы і дзяцінства. 13.35 Лабірынт. Энергетычная сістэма СНД. 14.00, 23.05 Навіны. 14.20 Тайны Старой плошчы. Вайна ў Карэі. Частка 2-я. 15.00 "Кэтвізл". Мастацкі фільм для дзяцей (Англія). 3-я серыя. 15.30 Брама таямніцы. Пра выстаўку рускай іконы ў Лондане. 16.15 У свеце жывёл. 16.55 На X Міжнародным конкурсе імя П.І.Чайкоўскага. 17.15 Каханне з першага погляду. 17.55 Да і пасля... 18.45 "Б'юлаленд". Тэлесерыял. 1-я серыя. 19.40 Добрай ночы, малышы! 20.00 Навіны плюс. 20.35, 23.15 Надвор'е. 20.45 Тэлесерыял "Камісар". 3-я серыя. 21.45 Што? Дзе? Калі? 23.20 Праграма "Х". 23.30 Футбол. Чэмпіянат свету. Зборная Саудаўскай Аравіі — зборная Марока. 2-гі тайм. Перадача з ЗША.

КАНАЛ "РАСІЯ"

7.00, 13.00, 19.00, 22.20 Весткі. 7.25 Студыя "Рост". 7.55 Парламенцкі тыдзень. 8.25 "Вам і не сніласся". Мастацкі фільм. 9.55 Тэлеэрудыт. 10.00 Зваротны адрас. 10.50 Чэмпіянат свету па футболе. Швецыя — Расія. Перадача з ЗША. 12.40 Сялянскае пытанне. 13.20 Здарова жывеш. 13.35 Мір і вайна. 14.05 Казырная дама. 14.34 Прэм'ера тэлевізійнага дакументальнага фільма "Расія маладая". 7-я серыя. 15.30 Рэпарцёр. 15.45 Футбол без граніц. 16.40 Тэлеэрудыт. 16.45 "К-2" прадстаўляе: "Зоркі Амерыкі". 17.15 Ніхто не забыты. 17.20 Свята кожны дзень. 17.30 Вуснамі дзіцяці. 18.00 "Аншлаг" і К. 19.25 Чэмпіянат свету па футболе. Бельгія — Галандыя. Трансляцыя з ЗША. 21.30 Праграма "А". 22.40 Аўтаімгненне. 22.45 Зоркі гавораць. 22.50 Спартыўная карусель. 22.55 Чэмпіянат свету па футболе. Аргенціна — Нігерыя. Трансляцыя з ЗША.

Паважаныя выпускнікі 1984 года ПОЛАЦКАГА ПЕДВУЧЫЛІШЧА!

Настаў час, які мы спрабавалі ўявіць 10 гадоў назад. Чакаем усіх 25 чэрвеня ў 13 гадзін ля ўваходу ў вучылішча.

ГРУПА АДНАКУРСНІКАЎ.

Калектыў рэдакцыі часопіса "Адукацыя і выхаванне" выказвае глыбокае спачуванне намесніку галоўнага рэдактара часопіса Зайцавай Нінель Юр'еўне з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — смерці МАЦІ.

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ.

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Выдавецтва "Полымя" (220004, Мінск, праспект Машэрава, 11).

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-40-63; намесніка рэдактара-адказнага сакратара — 36-53-22; аддзелаў: праблем выхавання — 36-43-62, 36-41-55; школ — 36-90-63; органаў кіравання — 36-43-71; сацыяльных праблем; ВНУ і тэхнікумаў — 36-41-55; праф-тэхадукацыі; пісьмаў і навін; культуры — 36-44-25

Аўтары дасылаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па-бацьку, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Георгій КЛЯБАНАЎ.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку." 220041, Мінск, праспект Ф. Скарыны,79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №52
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 19 11 12
Падпісана да друку 17.6.94 г. у 18.10
Наклад 45.096 паасобнікаў.